Anul II. No. 1 Martie 1930

„UTOPIA"

CUPRINSUL:

TIP. „CARTEA ROMÂNEASCĂ S. A.", CLUJ.

„UTOPIA"

ANUL II. No. 1 MARTIE 1930

IN LARG . . .

Revista „Utopia" înscrie azi pe răbojul existenţii sale un an împlinit.

Un an a trecut de când barca noastră s'a desprins dela ţărm pentruca să înfrunte tăria valurilor...

A fost de sigur un an de luptă şi greutăţi. Acum plutim în larg...

Un scurt popas doar. Reconstituim pentru o clipă începutul şi măsurăm drumul străbătut, nu pentru a ne înduioşa zadarnic, ci pentru a ne verifica puterile.

Alături de noi am văzut în acest timp dispărând confraţi pe cari-i socotiam mai abili şi mai încercaţi. Poate nu le-a lipsit nici lor străduinţa şi totuşi valul indiferenţii i-a înghiţit, după cum puţin a lipsit ca acelaşi val să ne coboare în neant şi pe noi.

Vânturi potrivnice ne ameninţau.

Picătura noastră de sinceritate şi bună credinţă, entuziasmul şi dorinţa noastră de mai bine, s'ar fi înecat fără urmă în apa imensă a mărilor.

Totuşi barca noastră şubredă a rezistat şi azi avem cuvinte să credem că ea nu se va scufunda înainte de a ajunge în port sigur.

Poate să fie prematură bucuria şi nădejdea noastră, am dat însă cu succes primul nostru examen. Fără subvenţii, fără fonduri, lăsaţi exclusiv la bunăvoinţa şi aprecierea publicului şi într'o atmosferă de depreciere a valorilor intelectuale şi de accentuat dispreţ pentru bucuriile spiritului, ne-am menţinut, ne-am continuat drumul şi astăzi ne simţim puterile crescute.

Zări îndepărtate ne chiamă... Ne ducem înainte!

UTOPIA.

POLITICA TINERETULUI

I. Hașegan.

II.

Să coborîm însă din sfera generalităților vagi în aceea a realității concrete și să precizăm — cu tot riscul ce comportă această încercare — situația de fapt a tineretului față de actuala configurație a partidelor politice dela noi.

Tineretul de care poate fi vorba, este firește cel care, trăind în grupuri mai compacte; poate fi mai bine organizat pentru o acțiune politică, deci tineretul din centrele universitare și tineretul rural, în orașele de provincie neexistând încă un tineret românesc îndeajuns de numeros.

Inițiativa unei acțiuni, a unei atitudini față de problemele ce s'au pus îndată după războiu pentru statul nostru, nu putea veni decât dela tineretul universitar, mai conștient și mai bine orientat decât cel rural. Am asistat astfel câțiva ani după Unire la o acțiune de mari proporții în toate centrele universitare. Și n'a fost decât firesc ca mișcările antisemite să capteze marea majoritate a tineretului și ca ele să câștige adepți și în rândurile populației rurale și urbane.

Dacă admitem că entuziasmul, spiritul de sacrificiu și generozitatea sunt apanagiul tinereții, ce putea fi mai logic decât adeziunea cu trup și suflet a unui tineret la o mișcare tinzând a scoate elementul românesc din situația de inferioritate economică în care se găsea și a-l repune în drepturile lui firești în această țară?

Mișcări similare s'au produs și aiurea. Evident ele n'au rezolvat problema.

A vedea însă la baza lor numai un sentiment josnic și neîndreptățit, înseamnă a ignora psihologia tineretului și a nesocoti realitatea faptelor. Și, mișcările de cari vorbim, tocmai în acestea își găsesc justificarea lor.

Nici cel mai larg umanitarism nu condamnă dragostea de neam. Aceasta nu este nici vre-un sentiment inferior și nu trebue să însemne nici ură pentru alte neamuri, ci un umanitarism aplicat mai întâi în cercul nostru imediat. Oricare ar fi noua deviză a timpului, este evident că nu putem arunca peste bord ceeace face parte aproape organic din noi înșine.

A te identifica cu marile idealuri ale omenirii, a lupta pentru o înfrățire generală a tuturora și a nesocoti în același timp propriul tău neam, lăsându-l să ducă o existență de pària exploatat fără milă — viața economică exclude acest sentiment — de către alte neamuri, când ar trebui să ai și pentru durerile lui cel puțin aceeași solicitudine ca pentru ale tuturor celorlalte, mai înseamnă oare umanitarism?...

Dar această problemă, la care s'a oprit tineretul românesc la primele lui manifestări în viaţa publică, este prea vastă şi de o importanţă prea covârşitoare pentru a putea fi expusă în cadrul unui articol. Pentru rezolvarea ei se preconizează pe de o parte, măsuri cari nu se pot lua decât în situaţia esecpţională când o întreagă colectivitate le-ar impune, împotriva oricăror presiuni interne şi externe. Când va ajunge însă neamul românesc la o atare pregătire politică şi la o atât de puternică solidaritate, este o întrebare care aşteaptă de multă vreme răspuns. Pe de altă parte, fără aceste măsuri esecpţionale, *problema evreească* ar urma să fie soluţionată exclusiv pe teren economic, în adâncimi de târguri şi sate, în unghiuri de tejghele şi birouri, unde pentruca isbânda să fie de partea elementului românesc, ar trebui ca acesta să întrebuinţeze aceleaşi arme ca şi adversarul. O luptă surdă se va da între vitalitatea neamurilor, şi dacă avem vre-un motiv să ne temem de rezultatul ei, este numai din cauza lipsei noastre de pregătire şi de organizare economică.

Mişcarea tineretului a avut de scop trezirea energiilor vii ale neamului, întărirea spiritului combativ şi a solidarităţii lui în faţa ofensivei streinilor, pentru a-şi putea fie menţine, fie cuceri poziţiile la cari era îndreptăţit atât prin numărul său cât şi prin sacrificiile pe cari le-a făcut dealungul vremurilor.

Din faza întâi, mişcarea ar fi urmat să treacă însoţită oarecum şi de măsuri legislative înţelepte, într'o fază aplicată. Dela manifestaţii zgomotoase, la o propagandă tenace în adâncimi de masse, nu pentru a asmuţi uri, ci pentru a pregăti noui forţe şi organiza minuţios reacţiunea organismului naţional împotrivo unei înăbuşiri a streinilor.

Intervin însă şi aici partidele politice. Şi astfel s'a văzut cum acţiunea atât de desinteresată a tineretului universitar, a servit în repetate rânduri — fireşte fără ştirea şi voia acestuia — manevrelor politicii de partid.

Partidele din opoziţie pentru a crea greutăţi guvernului, au împiedecat canalizarea şi trecerea mişcării într'o *fază constructivă*. Au menţinut la suprafaţă agitaţiile de stradă, pe cari, venite la putere, le reprimau cu cele mai drastice măsuri. N'au înţeles — şi aici au fost de acord toate partidele — n'au înţeles *tâlcul* primejdiei pe care o semnala acţiunea tineretului şi au lăsat să treacă fără să le întrebuinţeze, atâtea împrejurări favorabile unei întăriri economice a elementului românesc.

Hotărât, oamenii noştri politici de după războiu, s'au arătat mai prejos de evenimente. Abia intrată într'un făgaş normal, viaţa politică a statului nostru, şi au început şi tribulaţiile partidelor politice.

Nevoia de a se menţine, sau de a veni la cârmă prin popularitate, dictează atitudinea lor. Ideologie, interese naţionale,

rămân pe planul al doilea. Incep supralicitările şi abdicarea dela o atitudine demnă faţă de minorităţi, goana după 'ntreprinderi şi demnităţi rentabile şi cu ele fatal şi parodiarea reformelor mari şi a problemelor vitale ale neamului.

Şi iată cum abandonarea aceasta aproape totală a intereselor naţionale, scoate din linia tradiţională a partidelor politice, — pioni ai României dela 1918 — chiar un partid vechiu ca cel *liberal*, care de dragul consiliilor de administraţie s'a ilustrat printr'o sistematică nesocotire a intereselor populaţiei noastre rurale.

Partidul poporului proaspăt format, cu o imensă popularitate şi care — nefiind încătuşat în forme şi tradiţii şi străjuit de cadre vechi, refractare nouilor cerinţe ale vremii — singurul ar fi putut forma *o trăsătură de unire* între elementele la început oarecum disparate şi desorientate, menite să lucreze de acum împreună, n'a răspuns nici el aşteptărilor.

Şi astfel după ce simpatia tineretului universitar a fost captată pentru scurt timp de către acest partid care milita pentru *ideea naţională*, şi care a fost înlocuit la cârmă fără a fi împlinit nădejdile ce s'au pus în el, iată o parte din acest tineret îndreptându-se, de altfel ca şi simpatia întregii ţări, spre unicul partid politic ale cărui puteri şi capacitate nu fuseseră încercate încă la cârma ţării.

Inlăturat sistematic dela guvernare, *partidul naţional-ţărănesc*, cu o ideologie democratică mai avansată, cu un program economic mai puţin rigid şi care venia şi cu o înţeleaptă politică agrară, a ştiut într'o îndelungată opoziţie, să canalizeze nemulţumiri, să câştige simpatii şi să polarizeze nădejdi cari, dacă l-au adus la cârma ţării, în schimb au rămas şi ele nejustificate şi neîmplinite.

Cine nu-şi reaminteşte aici în Ardeal de acţiunea tenace şi entuziastă a *chemăriştilor?* Era tineretul care se ridica dârz pentru cauza unei provincii nedreptăţite. Erau crainicii unui viitor care promitea a fi mai bun. Acţiunea partidului naţional-ţărănesc s'a resimţit de suflul tinereţii, şi succesul ei n'a întârziat.

Dar, iluzia n'a fost de lungă durată. Metodele de guvernare ale partidelor de ieri, au fost reluate. Promisiunile din timpul opoziţiei erau uitate sau odată ajunşi la guvern, deveneau irealizabile. Politica agrară necesară n'a fost inaugurată cu toată seriozitatea. Abandonarea intereselor româneşti şi favorizarea celor minoritare din motive de ordin electoral, a trebuit să urmeze aceeaşi linie. In ierarhia valorilor întrebuinţate de noul regim, s'a adoptat acelaşi criteriu, şi toate obişnuitele păcate ale celorlalte partide şi-au făcut cuib statornic în noua democraţie.

Şi cu această ultimă experienţă, *entuziasmul tineretului*

pentru politica de partid a scăzut. Cei angajați prea mult, vor rămâne firește la pulpana partidelor, dar ceilalți? dar massa tineretului?...

Trebue oare ca și ei să aleagă între ideologia *capitalistă* a partidului liberal, între concepția așa zis *agrară* a partidului național-țărănesc și între cea careum intermediară a partidului poporului? Și chiar dacă ar avea ei preferințe pentru una din acestea și s'ar mulțumi să accepte pe cea care oferă — cum se spune — *un maximum de realizări pozitive,* activitatea și *moravurile* actuale ale partidelor, nu sunt oare de natură să îndepărteze definitiv sufletul lor tânăr de ele? Să se împartă și ei în tabere ce se dușmănesc orbește cu tot ce le stă la îndemână? Să înmulțească gloata uneltelor oarbe și să renunțe complect la spiritul critic atât de accentuat la tineri? Căci este evident că nu li se vor încredința roluri de conducere din cauza lipsei lor de experiență și a unei ierarhii bine stabilite în fiecare partid. Atunci pentru ce dar, toate aceste abdicări? Pentru vre-un folos personal? O vor face aceasta doi-trei dintre ei, și nu dintre cei mai buni. Ceilalți — *adevăratul tineret* — este gata să risipească fiecare, pentru o fărâmă de mai bine pe seama țării, *mai mult suflet* decât pot avea toți aderenți partidelor împreună!...

Atunci vor continua dar, să facă pe rând jocul partidelor politice, după cum acestea vor avea sau nu nevoe de popularitate, sau, vor voi sau nu să cauzeze dificultăți guvernului?

Tineretul universitar pare a fi ghicit totuși un drum mai bun. Congresul dela Craiova a fost o dovadă. Pentru a nu rămânea desorientat și a oscila între aceste două alternative, s'a început de-atunci o bine chibzuită muncă de organizare.

Și numai o *temeinică grupare* a lui *pe întreaga țară,* numai o *disciplinare și încadrare* a tuturor elementelor lui, îi poate da *orientarea* precisă necesară și *forța morală de a rezista tentațiilor partidelor,* ca și prestigiul de care are nevoe spre a putea influența viața publică în sensul dorit de el.

Închegat într'o organizație compactă, independent de orice partid, în timpul anilor de universitate, tineretul, pe lângă munca intensivă, pe care va trebui s'o desfășoare pentru pregătirea sa științifică, își va putea face și educația cetățenească. Seismograf al organismului național, el va înregistra eventualele măsuri luate de guvernanți în dauna elementului românesc, va cere și printr'o acțiune solidară și energică, va obține modificarea lor, sau luarea oricăror altor măsuri necesare. Cu toată forța și entuziasmul său va fi atunci în slujba unor interese superioare. Agitațiile sterile și uneltirile partidelor politice nu vor mai găsi partizani. Și cu bunul simț care trebue să-i fie înăscut tineretului românesc, acesta va căuta să s'apropie în timpul vacanțelor, mai ales de acel popor muncitor și blând, care l-a tri-

mis la carte şi care are atâta nevoe de lumină. Vor zâmbi unii. Poporanism dulceag şi predici... şi totuşi, bibliotecile la sate, conferinţele populare, sufletul tineresc risipit generos şi cu dragoste în cele mai îndepărtate cătunuri între muncitorii ogoarelor şi chiar aceia ai uzinelor, *acestea trebue să fie îndatoririle de azi ale celor tineri.* Acolo este bogăţia şi puterea noastră la sate. S'o preţuim şi s'o ridicăm, s'o cimentăm pentrucă numai pe ea se sprijină existenţa noastră ca stat.

Sau crede cineva că pentru motivul că viaţa economică şi nevoile oamenilor de pretutindeni, tind să creeze *o solidaritate universală* a lor, să atenueze şi să facă să dispară oarecum frontierele statelor, putem lipsi dela elementara datorie de a ne cultiva şi de a întări din toate punctele de vedere celula aceasta naţională, menită să formeze şi ea o rotiţă în angrenajul universal uman?...

Colaborarea internaţională presupune doar în mod firesc şi o intensificare şi organizare a muncii naţionale.

Şi oare câte lipsuri nu avem în ce priveşte organizarea producţiei noastre economice ca şi în ce priveşte viaţa noastră culturală?... Cât de puţin cunoaşte populaţia satelor noastre binefacerile cooperaţiei de ex. şi pretutindeni în satele noastre, câtă lipsă de carte şi lumină!... Ce teren vast de activitate este pentru tineret, întreg acest cuprins al ţării noastre!

Aceasta va trebui să fie adevărata lui politică! Să supravegheze ca politica partidelor să nu aducă atingere intereselor neamului şi să ia asupra sa munca intensivă pentru ridicarea populaţiei noastre ţărăneşti.

Şi într'adevăr ce trecere ar mai avea la ţară echipele de agenţi electorali ale partidelor politice, cari mişună numai în perioada alegerilor ca şi imundele lor publicaţii puse în slujba urii, alături de grupurile de studenţi şi profesori cari nu vor cere oamenilor nimic — şi cu atât mai puţin voturi, — ci vor rupe şi vor împărţi lumină din lumina sufletului lor?!...

* * *

Dar, încercarea noastră de a preciza situaţia tineretului în actuala configuraţie a partidelor politice n'ar fi completă dacă s'ar mărgini numai la tineretul universitar şi numai la partidele politice amintite.

Influenţa tineretului asupra masselor electorale — fiindcă trăim, cel puţin de formă, sub democraticul regim al sufragiului universal — n'a scăpat atenţiunii partidelor politice. Dovadă că toate îşi au deja organizaţiile lor tinereşti. *Oteliţii, vestitorii şi chemăriştii* militează cu vorba şi cu fapta pentru ideologia partidului lor şi reprezintă oarecum ramura mai idealistă a acestuia. Sunt aşa zicând avantgarda partidelor aceşti tineri şi se bucură de suficientă consideraţie deşi conducerea efectivă revine tot cadrelor vechi.

Dar, dacă din cele spuse mai înainte rezultă că *tineretul universitar*, impulsiv și fără experiență cum este, *nu trebue să intre în partidele politice*, unde entuziasmul lui s'ar îneca in mocirla unor uneltiri meschine și avântul lui s'ar frânge înainte de vreme, în schimb tinerii cari au trecut deja prin Universitate și cari și-au făcut școala politică la lumina intereselor naționale, singurele valabile vor putea cu mai puțin risc să intre în organizațiile politice pe cari le socot mai apropiate de credințele lor.

Dornici de luptă și sbucium pentru a se releva prin munca lor și pentru a reînoi și purifica atmosfera de josnică târguială și compromisuri din partide, ei vor putea, vor ști poate, să pună înaintea tuturor ambițiilor lor *binele general* și dacă vor fi reușit cu spiritul lor combativ și energia lor neostenită să creeze și să susțină o mișcare, un curent de refacere morală în sânul acestor partide, vor fi binemeritat și dela țară și dela partide.

Pentru cei cari își vor fi păstrat și după ce au ieșit de pe băncile Universității, rezerva sau disprețul lor pentru partidele politice de suprafață, rămâne câmpul larg al încercărilor de a iniția și intensifica mișcări cu caracter cultural, sau rămân *formațiile politice mai noui*, mai firave, dar cu un mai pronunțat caracter patriotic (partidul radical-național, liga Vlad Țepeș, L. A. N. C.), sau în sfârșit chiar organizațiile politice de nuanță socialistă.

Dar, țara mai are și un alt tineret: *tineretul rural*, care muncește cu râvnă și simplicitate brazda părintească.

Și dacă trebue să recunoaștem că tineretului universitar i-a lipsit uneori discernământul necesar în cele politice, ajungând să facă jocul partidelor, nu trebue oare să considerăm cu atât mai de condamnat încercarea de a organiza tinerimea satelor în gărzi sau cete voinicești în slujba unuia sau altuia dintre partide?...

Oare mâine, când partidul dela guvern va fi în opoziție și când după exemplul lui cei ce-l vor urma la cârmă, își vor fi constituit și ei gărzile lor, vor mai putea fi împiedecate partidele politice ca, în lupta pe care o dau pentru cucerirea puterii, să nu întrebuințeze aceste gărzi? Sau prin această înveninare a atmosferei satelor, se tinde să se înfăptuiască educația lor politică? Oare după ce tineretul satelor va fi împărțit în două sau trei tabere deosebite ce se vor dușmăni cu dârzenia oamenilor simpli și fără vicleșug, țărănimea noastră va ajunge să aprecieze și chiar să profite în mai mare măsură de binefacerile *democrației?*...

Fără a ne însuși argumentația nici unui partid și fără a lua apărarea vre-unuia din ele, în fața situației tot mai grave și a creșterii tot mai accentuate și mai nefaste a patimilor politice, n'ar fi oare timpul să ne întrebăm, dacă tineretul — și

împreună cu el, tot ce a mai rămas neîntinat în această țară — nu trebue să se gândească a situa pe *planul întâi* și *alte preocupări decât cele politice?*

O activitate politică excesivă, se face întotdeauna în dauna celorlalte activități de ordin spiritual. Ardealul de azi este o dovadă. Despre aceasta însă într'un număr viitor.

Problema limbii internaționale înaintea Societății națiunilor [1]

Dela întemeerea ei Societatea națiunilor nu a încetat să primească adrese și propuneri în favoarea adoptării unei limbi auxiliare internaționale și îndeosebi în favoarea limbii Esperanto care este răspândită în numeroase țări și învățată în câteva din școlile publice a mai multor state. Secretariatul general al S. N. n'a omis să examineze cu interes toate aceste propuneri, cari dovedeau că cercurile științifice, comerciale, filantropice, turistice și mult mai mult încă cercurile muncitorilor, resimt o urgentă trebuință de a scăpa de complicațiunile linguistice, cari împiedecă raporturile internaționale și îndeosebi relațiunile directe între popoare.

Pentru a-și îndeplini mandatul său, Secretariatul general a trimis chestionare tuturor membrilor Soc. Națiunilor și organizațiunilor competente, oferind și ospitalitatea localurilor sale unei conferințe internaționale pentru învățământul limbei Esperanto în școli, la care erau reprezentate oficial guvernele a 16 state, autorități municipale, instituțiuni școlare și asociațiuni didactice din 28 țări. Această conferință technică convocată într'un spirit de obiectivitate științifică de către Școala științelor educațiunii (Institutul J. J. Rousseau din Geneva) a furnizat Secretariatului o importantă parte din latura pedagogică a documentării sale. Observațiunile următoare pot prezenta oarecare interes pentru adunare. Este evident că problema limbi internaționale este de ordin practic și linguistic. Nu este suficient anume să determinăm cea mai bună limbă — admițând că s'ar putea găsi un criteriu universal admis — ci aceasta trebue să fie adoptată și învățată de toți. Și aici vor trebui să intre în joc experiența, forța câștigată, precum și materialul în cărți și în personal didactic, căci nu se poate cere guvernelor să se angajeze într'o aventură de pură teorie.

Din acest punct de vedere, este evident că limbile propuse, cum ar fi engleza sau latina, prezintă mari avantagii, dar și inconvenientele lor sunt evidente. Franceza, care este o admirabilă limbă literară și care joacă un rol de primul ordin în ra-

[1]) Acest articol, primit la redacția revistei noastre, va fi publicat de către autor, în cadrul unei lucrări ce va apare în curând în volum. *N. R.*

porturile diplomatice din Europa, poate pretinde şi ea drepturi la universalitate. Aceste două limbi, franceza şi engleza, vor continua de sigur să joace un rol important în raporturile dintre elitele intelectuale. La rândul său limba spaniolă care este limba oficială a 17 state din Europa şi America, vede prestigiul său crescând cu fiecare zi. A voi să stabileşti supremaţia unei limbi naţionale asupra tuturor celorlalte, ar însemna să atingi o chestiune extrem de delicată.

Latina cel puţin, are avantagiul să fie un idiom neutru din punct de vedere politic, dacă nu şi din punct de vedere religios, dar ea este greu de însuşit şi deci puţin accesibilă masselor populare iar vocabularul său a încetat de multă vreme să răspundă necesităţilor vieţii moderne.

Pentru a-i reda rolul său practic de limbă internaţională, atât de utilă altă dată, ar trebui să i-se reînoiască în mod arbitrar vocabularul şi să i-se simplifice gramatica. Mulţi admiratori ai limbei lui Cicero, ar prefera însă în acest caz, să se aleagă mai curând o limbă artificială, decât să se atingă de latina clasică.

Progresul ştiinţei limbilor, a ajuns la o concepţie îndeajuns de uniformă în privinţa limbii internaţionale de dorit. Proectele ultime toate, inclusiv al limbei Esperanto, se aseamănă mult şi sunt întemeiate pe aceleaşi principii:

1) vocabular scos din elemente comune limbilor moderne ale Europei şi Americei; 2) gramatică redusă la minimum; 3) alfabet latin; şi 4) ortografie simplificată. Diferenţele între ultimele sisteme sunt atât de mici încât multe din ele ca „Ido“ şi „Esperantida“ se prezintă ca simple modificări ale limbei Esperanto.

Secretariatul general a fost însărcinat de a studia chestiunea îndeosebi din punct de vedere practic, bazându-se pe fapte şi îndeosebi pe învăţământul limbei Esperanto în şcoli.

Se pare într'adevăr că avantagiile ar fi de fapt de partea acestei limbi, care are deja un mare număr de adepţi şi care a rezistat probei de întrebuinţare. Limba Esperanto este doar limba artificială cea mai des întrebuinţată în marile congrese universale, în reuniunile de tot soiul, în călătorii, în birouri internaţionale şi chiar în teatru. Aceasta-i dă un caracter de limbă vie care lipseşte sistemelor scrise numai, şi care face posibilă şi exprimarea sentimentului. In 35 ani această limbă şi-a creat un început de stil. Sunt câţiva scriitori şi oratori cari o întrebuinţează cu fermitate şi chiar cu eleganţă. De altfel sonoritatea sa graţie accentului pe silaba penulitmă şi finalelor în vocale aduce puţin cu aceea a limbilor sudice.

Din punct de vedere material, limba Esperanto posedă o bibliotecă de circa 4000 opere imprimate, traduceri sau originale, reviste şi publicaţiuni de tot felul, manuale şi dicţionare în

aproape toate limbile, precum și personal didactic într'un mare număr de țări.

Secretariatul general a primit dela diferite ministere de Instrucțiune publică foarte interesante rapoarte asupra rezultatelor obținute prin introducerea în școli a limbei Esperanto.

Este evident că dacă această limbă ar fi fost învățată în toate școalele, cel care o vorbește, ar fi înțeles pretutindeni și de către toată populația, pe câtă vreme azi oamenii cari se servesc de ea sunt foarte puțini. Trebue să recunoaștem însă că chiar în stadiul actual al lucrurilor, ea poate să ne facă servicii folositoare imediate, grație organizării sale practice și faptului că este răspândită în aproape toate țările din lume. O circulară, o broșură imprimată în Esperanto, poate fi răspândită în toată lumea cu cheltueli minime, înainte chiar de a ne fi luat osteneala de a-o traduce în 20 sau 30 de limbi și înainte chiar de a fi găsit agenți pentru a-o distribui.

Aproape toate târgurile internaționale, servindu-se de Esperanto pentru reclama lor în străinătate, găsesc avantagii în a imprima prospectele lor în această limbă.

Presa esperantistă numără vre-o sută de reviste și periodice lunare, bilunare, hebdomadare, consacrate fie subiectelor speciale, sau intereselor generale ale limbii Esperanto, fie pentru a face cunoscute în străinătate resursele și *gândirea internațională a intelectualilor din toate țările.*

Este aici o întreagă lume în miniatură, care trăește, lucrează, scrie, călătorește și care întrebuințează cu succes o limbă neutră internațională. A trebuit aproape o jumătate de secol pentru a constitui această bază vie. Puterea limbagiului este o mare forță și Societatea Națiunilor are puternice motive pentru a urmări cu un interes deosebit mersul mișcării esperantiste, care va putea avea într'o zi importante consecințe din punct de vedere al unității morale a lumii, dacă răspândirea ei ar deveni generală. Rădăcinile cuvintelor fiecărei limbi europene se regăsesc în Esperanto aproape în proporția de 75%. Gramatica constă în 13 regule cari nu comportă *nici o esceptie.* Pentru a putea conjuga toate verbele, este deajuns a învăța 12 terminațiuni. Nici nu am putea compara — din punct de vedere al învățământului — această simplicitate, cu greutățile pe cari le întâmpină elevii în învățarea verbelor neregulate franceze și engleze, ca și a esceptiunilor dela diferite reguli.

Pronunțarea limbei Esperanto, este în întregime fonetică: alfabetul cuprinde 28 de litere, astfel că fiecare din ele corespunde unui singur sunet și vice-versa,, iar 18 dintre ele sunt identice ca pronunțare literilor corespunzătoare din alfabetul nostru. Accentul tonic constă în a accentua întotdeauna silaba penultimă și pe cât se poate judeca după lucrări și experiențe, limba Esperanto posedă calitățile de preciziune în acelaș timp cu cele

ale clarității și a ușurinței ce trebue cerute unei limbi auxiliare internaționale.

Conferința internațională pentru învățământul limbei Esperanto în școli, întrunită la Secretariatul S. N. după ce a examinat experiențele făcute și rezultatele obținute în acest domeniu, supune binevoitoarei luări în considerare a Societății Națiunilor, propunerea următoare ca răspunzând dorinței autorităților școlare reprezintate la conferință:

„Având în vedere dificultățile lingusitice cari împiedecă relațiunile directe între popoare și necesitatea grabnică de a găsi remediul pentru a facilita buna înțelegere între națiuni;

Considerând răspândirea și desvoltarea deosebită a limbii Esperanto precum și rezultatele interesante obținute de învățământul acestei limbi auxiliare în școlile publice a mai multor state, unde valoarea sa pedagogică a fost recunoscută:

Societatea Națiunilor exprimă dorința ca acest învățământ să fie generalizat în școlile publice ale întregii lumi, cu titlul de *mijloc practic și popular de schimb internațional,* întru nimic destinat a atinge prestigiul secular al limbilor naționale de cultură.

Societatea Națiunilor invită pe Membrii săi, să-i comunice măsurile pe cari vor hotărî a le lua în această privință, fie în legislația lor, fie prin decrete administrative, pentruca Secretariatul general să-i poată informa la rândul său, asupra caracterului de reciprocitate și universalitate a acestor măsuri.

Statele semnatare recunosc importanța de a răspândi întrebuințarea universală a unei limbi auxiliare practice, pentru a înlesni comunicările internaționale, angajându-se a introduce în mod gradat în școlile lor publice învățământul limbei Esperanto și a informa S. N. asupra măsurilor pe cari ele se vor decide a-le lua în această chestiune, fie prin dispoziții legislative, fie prin decrete administrative".

J. E. Drummond.
Secretar general al Societății Națiunilor.

Filosofia Cosmologiei Einsteiniene

La philosophie ne peut pas se construire avec de pures idées; essence substance, être, perfection, nécessité, infini, absolu, sont des mots qui semblent tomber du ciel, mais qui, comme toutes les idées, doivent dériver d'intuitions primitives de la conscience.

(Schopenhauer).

Valoarea teoriilor științifice depinde nu numai de criteriul valabilităților, ci și de cantitatea și calitatea cercetărilor deșteptate de ele. Din acest punct de vedere teoria relativității lui Einstein este teoria cea mai fecundă a științei contimporane. Principiul relativității se aplică la toate științele empirice și teoretice, dela biologie până la metafizică. Cea mai interesantă este aplicarea lui filosofică, adică *metafizica fizicei einsteiniene*. Fecunditatea acestei metode la soluționarea problemelor celor mai complicate ale metafizicei este extraordinar de multilaterală. Să vedem soluționările cosmologiei einsteiniene în privința problemelor până acum neexplicate ale filosofiei.

1. *Problema dualismului* apare cu *Descartes:* după concepția lui dualistă există două feluri de substanțe: spirituale (gândire) și materiale (întindere), cari n'au nici un caracter comun, dar între care există o acțiune misterioasă de influență reciprocă. Substanțele carteziene devin atribute la *Spinoza.* Orice lucru este în acelaș timp corp și suflet, adică un mod al atributului întindere și un mod al atributului gândire. Dualismul cartezian este păstrat, însă în loc de dualism în substanțe avem la Spinoza un dualism în atribute. Tot așa nici filosofia de după Spinoza n'a explicat acest dualism înlăturabil.

Numai atunci putem să rezolvăm problema dualismului, *dacă reducem și materia și gândirea la un principiu comun,* dar cu înlăturarea substanței: nu avem nevoe de un al treilea necunoscut. Acest drum nu este altceva decât aplicarea metafizică a fizicei einsteiniene. Greutatea înlăturabilă a problemei dualismului în ultima analiză nu se ascunde în materia și gândirea ci în formele lor de manifestare: în spațiu și timp. O acțiune de influență reciprocă între corp și suflet e imposibilă, dacă una este în spațiu și cealaltă în timp: astfel nu poate să existe între ele o suprafață de contact. După cosmologia lui Einstein timpul este dimenziunea a patra a spațiului: timpul este un fel de spațiu, conceput într'o altă formă, adică avem o posibilitate a conexiunei. Spinoza a redus materia și gândirea la un principiu comun. *Einstein a unit formele de manifestare ale lor, spațiul și timpul.*

2. *Relativitatea existenței.* Teoria cunoașterii a lui *Kant*, și ea se modifică prin aplicarea teoriei relativității. După Kant spațiul și timpul n'au realitate exterioară obiectivă, ci sunt numai categoriile cunoașterii noastre empirice. Materia și mișcarea le concepem în formele subiective ale spațiului și timpului sau după terminologia einsteiniană: spațiul și timpul sunt relative și există numai în funcție de un obiect, de un observator. Kant însă a ajuns numai până la relativitatea spațiului și timpului, nu demonstrează și relativitatea faptelor manifestate în aceste categorii. De aceia precondiționează lucrurilor un lucru în sine (Ding an Sich), necunoștibil de mecanismul nostru de cunoaștere. Einstein arată nu numai relativitatea spațiului și timpului, ci și relativitatea fixărilor și măsurătorilor de spațiu și timp, de unde derivă și relativitatea existenței: că faptele exterioare există numai în funcție de un anumit fapt de conștiința, în care ele se manifestă. *Oricare fapt există numai în conștiința și în forma în care se manifestă.* Sunt numai centre de conștiință, cari concep fenomenele în formă de spațiu și timp. Aceste fenomene nu există independent, în sine. Nici nu putem să proiectăm după ele un lucru în sine. Oricare mișcare (după Einstein și materia este mișcare) e funcția spațiului și a timpului: existența mișcărilor depinde de existența spațiului și timpului. Spațiul și timpul însă sunt funcțiunile conștiinței, din care se deduce concluzia, că și mișcarea este funcție a conștiinței; adică:

$$\begin{array}{l} y \text{ (mișcare)} = f\ (x) \text{ (spațiu și timp)} \\ x \text{ (spațiu și timp)} = f\ (z) \text{ (conștiință)} \\ \hline y \text{ (mișcare)} = f\ (z) \text{ (conștiință).} \end{array}$$

Fără conștiință nu există nici mișcare nici corp. Conștiința este substanța, care se manifestă în două atribute infinite (Spinoza) sau categorii (Kant), în spațiu și timp. Fenomenele trecătoare (materie, mișcare) sunt funcțiile (Einstein) sau modurile (Spinoza) spațiului și timpului. Lucrul în sine nu există.

3. *Lucrul în sine. Ideea* (Platon), *substanța* (Spinoza), *lucrul în sine* (Kant) în ultima analiză sunt unul și acelaș. Insemnează ceea ce se ascunde după atribute, ceea ce rămâne, dacă abstragem din ceva toate însușirile, adică *„virtualul“*, dar și aceasta este o formă de percepție, categorie. Acest fapt a fost recunoscut și de Kant însuși; el a înlăturat noțiunea substanței, dar mai târziu totuși a restaurat aceasta ca „lucru în sine“. Virtualul este cel ce nu se manifestă. Cea ce se manifestă, nu mai este virtual. Cea ce nu se manifestă, nici nu există. Mai precis:

Existentia est Atributum
Virtualis non est Atributum
Virtualis non est Existentia.

In istoria gândirii, metafizica se ocupă întotdeauna cu o problemă neresolvabilă. A cercetat virtualul, cel ce nu există, adică atributele celui ce n'are atribute, uitând faptul, că ceea ce e cunoştibil, nu mai poate fi virtual, ci numai atribut. Filosofia a ajuns la o situaţie fără de scăpare: *esenţa lucrurilor e necunoştibilă* — spunea — *pe când cunoştibilul este esenţa lucrurilor*. In rezumat ceea ce există e relativ, ceae ce este empiric, e real, şi ceea ce este virtual, e ideal.

4. *Cauzalitatea.* Toate experienţele sunt atribute, adică realităţi. Prin comparaţia atributelor ajungem la judecată, la constatarea, fixarea egalităţii sau a deosebirii. Cauzalitatea şi ea este o egalitate. După Einstein timpul şi el e spaţiu, deci *cauza şi efectul sunt în spaţiu* şi astfel dispare rolul separator al timpului.

5. *Agnosticismul şi scepticismul.* Numai fenomene există: aceste atribute există numai la acela, pentru care există şi astfel există, cum apar. Prin acestea cercetarea ştiinţifică se emancipează de sub jugul agnosticismului. Ignorabimus e înlăturat. *Ceea ce e fenomen e cunoştibil şi restul ca fenomen nu există.* Deci totul e cunoştibil.

6. *Corelativismul dialectic.* Rezultatele convergente de mai sus ale relativităţii einsteiniene, prin omogenizarea universală a eterogeneităţilor parţiale ale univesului tind *spre modificarea şi complectarea întregului sistem relativist, spre corelativismul dialectic.* După tendinţa corelativistă universul are o structură corelativă, dinamică. Nu admite realitatea lucrurilor izolate sau statice, se ocupă exclusiv de procesele dinamice corelative. Nu cunoaşte nimic, ce ar putea să existe singur, prin şi în sine în mod static şi totul izolat de alte fenomene ale universului, fără să fie în corelaţia dialectică cu toate celelalte procese ale universului. Realitatea singură este sinteza, analiza nu e altceva, decât o izolare, o ficţiune dogmatică a realităţii. Nu cunoaştem esenţa lucrurilor, ci numai corelaţiile lor. Viaţa însăşi nu e altceva decât adaptaţie corelativă între organism şi mediu: motivele dominante ale adaptaţiunii sunt tendinţele şi trebuinţele organismului, cari tind nu atât spre cunoaşterea obiectivă a realităţii, decât spre procesele şi faptele necesare conservării şi desvoltării vieţii în mediul cosmic şi social. Viaţa deci poate exista fără cunoaşterea cauzelor ultime ale lucrurilor, dar nu poate exista fără cunoaşterea şi aplicarea practică a corelaţiei lucrurilor. După cum corelativismul demonstrează mecanismul corelativ al cunoaşterii umane şi descrie limitele cu-

noaşterii, înlătură şi el scepticismul şi agnosticismul *(atât universul cât şi raţiunea noastră şi cunoştinţele noastre sunt de structură corelativă)* şi aplică principiile acestea la toate terenurile ştiinţelor contimporane, dela fizică şi chimie până la sociologie şi teoria cunoaşterii. S'a reabilitat deci stămoşul spiritual al lui Einstein: „Les lois et les règles de la nature, suivant lesquelles toutes choses naissent et se transforment, sont partout et toujours les mêmes, et en conséquence, on doit expliquer toutes choses, quelles qu'elles soient, par une seule et même méthode, je veux dire par les règles universelles de la nature" (Spinoza).

E. Séchelle.

Democraţia şi problema minoritară

Corneliu Albu.

Pentru observatorul atent al fenomenelor sociale cari frământă lumea modernă, problema minoritară ocupă un loc aparte, dând mult de gândit acelora cari preconizează ideea unei păci durabile. Principiul economic, care e unanim recunoscut că a jucat un rol hotărîtor în ultima schimbare de fruntarii, pare că a intrat deocamdată în penumbra psihologiei colective, determinată de minorităţile naţionale cari pregătesc, din revendicările lor, o nouă trambulină pentru realizarea unor aspiraţii nu tocmai în măsură să asigure un viitor mai fericit continentului nostru. Cu toată gravitatea ce prezintă această problemă ultimii secoli au fost aceia ai celor mai mari echităţi sociale. In 1919, dela 49 milioane de minoritari câţi existau înainte de răsboiu, numărul lor a scăzut la 18. Sigur că ideal ar fi ca ei să dispară, dar aceasta pare deocamdată imposibil de realizat, afară doar dacă Europa nu va trece la un federalism general, la fel cu cel din Statele Unite, singur în măsură să soluţioneze definitiv şi favorabil problema minorităţilor.

In actuala formă democratică problema are aspectul muncii Danaidelor, căci ideea de democraţie unită cu ideea de naţiune e incapabilă să dee o soluţie salutară problemei minoritare.

Intr'adevăr doctrina democratică este fondată pe postulatul că ceeace trebue să decidă suveran în stat este voinţa majorităţii cetăţenilor. Probabil că dacă odată cu această doctrină politică nu apărea şi curentul de naţionalism, lucrurile ar fi urmat o altă cale. Când însă burghezia dela sfârşitul evului mediu, rezultantă a stărilor psihologice şi economice de pe atunci, ridică capul, când mulţimea respiră eliberată de şatrapismul segnorial, atunci cei mulţi pretind guvernarea prin ei şi pentru ei precum şi un mediu favorabil desvoltării individuale, doleanţe cari au frământat societatea Occidentului euro-

pean până la 1789, când burghezia în chiote de bucurie şi-a plăsmuit o viaţă nouă.

Un fenomen ciudat este că acum începe şi un puternic curent psihologic al inşilor cari se simţeau înrudiţi între ei prin sânge, obiceiuri şi aspiraţii. Peste tot apare, în această epocă sentimentul naţional care găseşte un puternic răsunet în Italia, Austro-Ungaria şi mai ales în Germania, datorită în bună parte răsboaielor napoleoniene cari au generalizat ideile revoluţiei franceze şi l-au creat pe Fichte care a pregătit apoi larg terenul pentru realizarea Uniunei statelor germanice. Numai începând cu această epocă problema minoritară apare în toată gravitatea ei. Erau şi înainte lupte între popoare diferite, adunate sub acelaş sceptru, cum au fost acelea ale Românilor din Ardeal înainte de anul 1848, dar ele nu urmăreau satisfacerea veleităţilor naţionale ale celor asupriţi, ci erau determinate de sentimente religioase, de nerespectarea „legii", de impilări cari îngreunau până la disperare situaţia economică a celor stăpâniţi.

Prin declaraţia drepturilor omului lupta contra minorităţilor religioase a încetat, luându-i locul aceea a minorităţilor naţionale, cari îşi manifestă tot mai accentuat dorinţa de a trăi în state naţionale, fapt care caracterizează întreg secolul al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea.

Această minoritate şi-a găsit peste tot şi în toate epocile vajnici apărători cari în nenumărate congrese s'au agitat în jurul acestei chestiuni. Astăzi, pe lângă Liga Naţiunilor avem Uniunea Internaţională din Bruxelles ai cărei promotori sunt M. Bovet, Rouyssen, Bakker van Bosse, etc., cari au transpus problema într'un domeniu politico-ştiinţific.

Pentru această Uniune problema minoritară are trei aspecte bine definite. Ea este în funcţie de următoarele noţiuni: naţiune, naţionalitate şi minoritate naţională. Naţiunea a căutat să fie explicată prin două categorii de teorii: una materialistă şi fatală, alta spiritualistă şi voluntaristă. Cea dintâi este susţinută mai ales de rasiştii germani, de Fichte, Mommsen, Streseman, etc., cari susţin că naţiunea e o chestiune de rasă, de stigmate, a doua e reprezentată mai ales de Francezi prin Fustel de Coulanges. Acesta din urmă răspunzând, în 27 Oct. 1870, unei declaraţiuni a lui Mommsen, care afirmase că ştiinţific se poate dovedit că Alsacienii sunt Germani, susţine: „Principiul nostru este că o populaţiune nu poate fi guvernată decât de instituţii pe cari le acceptă liber şi că ea nu trebue să facă parte dintr'un stat decât în urma unei voinţe liber exprimate. Dacă vrem să ştim încotro ar vrea să meargă Alsacia trebue mai întâi să consultăm pe Alsacieni şi să lăsăm să vorbească inima alsaciană". Tot astfel Renan afirmă că o naţiune este o inimă, un principiu spiritual, iar Ernest Lavisse

şi Croiset definesc naţiunea ca o „Comunitate de oameni care ocupă un teritoriu determinat, cârmuiţi de o putere centrală, şi hotărîţi să se supună acestei puteri şi legilor sale precum şi instituţiilor comune al căror ansamblu constitue Statul".

Rezultă după această teorie că într'un asemenea stat minoritatea nu se agită pe chestiuni de rasă ci de sentiment. O astfel de minoritate este, după Croiset, o naţionalitate care nu poate constitui o naţiune, această posibilitate pierzând-o din cauza unor accidente istorice neprevăzute. Această naţionalitate actualmente oprimată de majoritatea, organizată în stat democratic, aspiră să câştige sau să recâştige dreptul de a trăi ca naţiune.

Minoritatea naţională, care după Bouglé e o inimă ce nu are corp, va fi în continuă tensiune cu majoritatea, căci înfăptuirea aspiraţiilor ei ar jicni pe cei mulţi, iar formarea de stat în stat, cum doresc unele minorităţi, e inadmisibilă dat fiind puternicul sentiment naţional care formează materia de cimentaţie a statelor.

După Reuyssen, minorităţile naţionale aspiră la trei categorii de drepturi: individuale, speciale şi globale. Prima categorie confundându-se cu drepturile naturale ale omului este peste tot recunoscută. Lucrurile se complică însă atunci când minorităţile cer drepturi speciale ca: folosirea limbii materne în faţa justiţiei, autonomie administrativă, etc. In cazul acesta existenţa însăşi a statului naţional fiind periclitată, majoritatea va căuta prin forţă să coordoneze drepturile minorităţii cu acelea ale majorităţii, tendinţă care se accentuiază şi mai mult atunci, când minorităţile scot în evidenţă chestiunea drepturilor lor globale.

In această ordine de idei nemulţumirea minorităţilor naţionale apare ca o consecinţă a democraţiei şi ea creşte pe măsură ce sentimentul naţional pătrunde în masele democratizate. Pleeând dela aceste premise socotim că actuala democraţie este incapabilă să soluţioneze favorabil problema minoritară.

Postulatele democraţiei moderne, rămase mai mult sau mai puţin simple platonisme, sunt ideile de egalitate şi libertate aplicate nu în sânul unei caste oarecare, cum ar fi Brahmanismul indian sau aristocratismul secolului al XVIII-lea, ci tuturor claselor sociale deopotrivă. Ori, în organizarea burgheziei europene în naţiune, elementul de coeziune al statelor fiind sentimentul naţional, urmează fatal că minorităţile se găsesc faţă de majoritate într'o situaţie inferioară, ele fiind suspectate, bănuite de idei subversive, de neloialitate şi ţinute într'o continuă gardă care le împiedecă să profite deopotrivă de pe urma democraţiei. Uman vorbind nu e cazul să negăm dreptatea cauzei lor, dar admiţând statul fondat pe ideea de naţiune, nu putem să nu recunoaştem că minorităţile sunt pe drept puse într'o

stare de inferioritate. Situaţia lor s'ar putea schimba radical numai atunci când peste tot, unde există minorităţi, s'ar trece dela concepţia de stat democratic-naţional, la una pur democratică aşa cum a reuşit s'o realizeze Elveţia.

Credem acum că e bine să trecem din domeniul generalităţilor într'unul special, aflat chiar sub ochii noştri. E vorba de cazul minorităţii maghiare în România care prezintă, prin situaţa eî istorică, economică şi culturală, o deosebită importanţă pentru noi. Acesta cu atât mai mult cu cât Ungaria a rămas şi pe mai departe organism social nedemocratizat. Hipnotizată de libertăţile individuale, garantate de regimul democratic, libertăţi pe cari populaţia pustelor panoniene nu le-a cunoscut nici sub Habsburgi şi nici sub dictatura lui Horty, minoritatea maghiară din România duce o luptă acerbă contra statului român, visând învierea vremilor apuse, de astădată într'o nuanţă democratică. Motivele ce le invoacă sunt în deobşte cunoscute. Oricare ar fi însă revendicările lor, ceeace rămâne adevăr de necontestat este că minoritatea maghiară din România, are o situaţie economică neştirbită şi superioară majorităţii dominante. „Şi dacă s'a întâmplat, spune M. Bouglé, într'o conferinţă ţinută la Asoc. Carnegie din Paris, că în Ardeal, marii proprietari expropriaţi să fie Unguri, eu sunt foarte întristat, însă aceşti Unguri nu suferă în acest caz ca Unguri, ci ca mari propietari, lucru care de altfel s'a întâmplat şi cu latifundiarifi români".

Minoritate maghiară are apoi o situaţia culturală şi posiblităţi de a-o desvolta mult mai mari, decât au avut minorităţile din Monarhia Habsburgică. Şi cu toate acestea, minoritatea maghiară e nemulţumită. Nemulţumirea provine nu din faptul că situaţia ei economică ar fi deosebit de rea faţă de epoca dinainte de 1919, ci după cum am mai spus-o din cauză că ea nu poate beneficia lato sensu de avantagiile democraţiei. Dacă nu i-se poate interzice afirmarea pe teren economic — şi energiile ei au ştiut să se organizeze aici temeinic — ea rămâne în schimb mereu revoltată de faptul că fiind minoritate, este înlăturată constant dela întreg aparatul administrativ superior, în mâinile căruia colectivitatea democratizată şi oganizată în stat, a cedat tot ceeace altă dată constituia autoritatea monarhului. Intărită tot mai mult în credinţa că *„este guvernată"*, minoritatea maghiară se agită cerând retrocedarea Ardealului uitând că prin aceasta problema minoritară rămâne şi pe mai departe un perpetuum mobile.

Rezumând, din cele afirmate reese că statul modern european, democratic şi naţional, nu e de loc în măsură să rezolve definitiv problema minorităţilor. Ea se va soluţiona dela sine printr'o lentă evoluţie a statelor europene spre o formă federativă, sinonimă cu Paneuropa.

ATAVISM

Eu sunt un cărăuş pornit spre-aceleaşi zări,
Spre care-au drumăit şi moşii mei de ieri şi-alaltăieri.
Mă hrănesc cu zgura aiurărilor ce-au ispăşit
Ind ăzneala de-a fi vrut, de-a fi râvnit,
Ce numai sfinţii şi nebunii pot ca să râvnească ....

Eu sunt un cărăuş, şi port în mine
Rămăşiţa de iubire pământească,
Ce-au plămădit-o bunii mei în chiote de veselii ... şi ura
Ce le-a spurcat şi inima şi gura,
Lăsând-o 'n prihăniri să isbucnească ...

Eu sunt un cărăuş năimit de morţii mei,
Şi buni, şi răi,
Şi trebuind s'ascult porunca lor,
Adesea sunt târît pe rele căi,
Şi făptuec păcate ce mă dor:

De am iubit cu foc mistuitor
Femeia ce mi-a eşit întâmplător în cale,
Mă ispitea un gând ucigător
Şi mă sbăteam în setea s'o omor,
Cum a ucis'o vr'un străbun pe a lui, să nu-l înşale ...

O mătuşe ce-a murit de tusă fată mare,
M-a sfătuit când sunt bolnav de friguri,
Să mă prăjesc în razele fierbinţi de soare
Să'ngenunchez, şi să sărut covoru 'ntins de floare,
Pe care Primăvara l-a urzit pe câmpuri ...

. . . .

E aşa puţin din mine 'n dragostele mele,
In ura, în setea de viaţă-i atâta de puţin,
Incât robit de morţii ce-şi prelungesc în mine
Deşertăciunea vieţii lor de bucurii şi chin,
Şi faptele şi paşii mi-i port prin Ei şi Ele ...

De acuma însă, voiu porni: un cioclu 'nveşmântat
In straele Vieţii încă purpurii,
Pe care nu odată le-am pătat
Cu lacrimi, cu noroi şi sânge:
Preţul unor trecătoare bucurii ...

De-acuma voiu pleca, cu sufletul împovărat de urgisiri,
De flori, de soare şi rele neiertate,
Spre judecata zilei de apoi,
Cu suflet pustiit de învrăjbiri
De chiote şi 'mbrăţişări ciudate
In dans înfricoşat de îngeri şi strigoi ...

Traian Ieremici

Scriitori ruşi legaţi de moşie

LEO TOLSTOI

de *V. Livov Rogacevschi.* **(1828—1910)** trad. de G. T.

Leo Tolstoi, acest patriarch al literaturii ruse a trăit 82 ani, a scris în decurs de 58 ani şi la sfârşitul vieţii sale a devenit *„idolul ambelor emisfere pământeşti"*. La noi, în Rusia, pe el l-a favorizat soarta mai mult de cât pe ori şi care altul din confraţii săi scriitori: după apariţia primelor lui opere literare el a fost salutat de cei mai de seamă maeştri, poeţi şi critici. In anul 1852 a apărut revista „Sovremènnic" („Contimporanul") prima opera literară a tânărului ofiţer: „Povestea copilăriei mele", semnată cu trei litere: L. N. T. şi deja peste o lună după aceasta, redactorul acestei reviste N. A. Necrasov, scrie lui I. C. Turghenev: „Dacă nu vi-e lene, daţi atenţie povestirei „Còpilăria" — acesta e un talent *nou şi proaspăt"*.

După apariţia „Adolescenţei" în anul 1854 Turghenev scrie lui Colbàsin: „Mă bucur foarte mult de succesul „Adolescenţei". Să dea D-zeu lui Tolstoi să trăiască, iar el, sper mult, încă ne va mira pe mai toţi — acesta este un talent de *prima clasă"*. Trec încă doi ani şi acelaş Turghenev după „Nabèg" („Năvălirea"), „Tăierea pădurii", „Fragmente din Sebastopol" scrie lui Drujinin: „Când acest must va fermenta, din el va ieşi *o băutură demnă de zei"*.

Aşa se vorbea după primele schite neisprăvite „Fragmentele din Sebastopol" (an 55—56) îi cu cերesc lui Tolstoi faima nu numai între scriitori, maeştrii cuvântului ci şi între marea masă a cititorilor. Povestirea neisprăvită „Cazacii", romanul poetic, „Fericirea familiară", triumfător şi duios, ce-ţi lasă impresia că e scris sub muzica lui Beethoven; epopeia „Războiu şi pace" (an 65—69), despre care însuşi autorul zicea: „aceasta este o Iliadă"; emoţionantul roman plin de tragedie „Ana Karenina" (an 75—77), scris sub influenţa lui Puschin şi păstrând în multe locuri aroma ce se desprinde din creaţia lui Puschin — toate acestea formau maestoasa ascensiune a maestrului — geniu, care cu tot dreptul devenea monarchul gândului şi simţului în a doua jumătate a veacului XIX. „Spovedania" lui Tolstoi (an 79—82), „Sonata Kreutzer" (an 1890), „Invierea" (1899) sunt discutate cu o pasiune extraordinară de presa europeană, ca evenimente universale.

Dacă în decursul vieţii sale Puşchin a văzut numai o singură ediţie a operelor sale, Turghenev a văzut trei ediţii, iar Dostoevschii nu şi-a văzut niciodată operele sale în ediţie complectă, Tolstoi însă a văzut 11 ediţii ale operelor sale. Tirajul operelor lui Tolstoi după moartea lui, în primii ani, atinge, după datele *Muzeului Tolstoi,* cu toate că fiecare în felul său, şi în

diferite perioade ale vieții lor, au simțit enorma capacitate a acestui maestru de a molipsi confrații săi de optimismul său, de realismul său, de maniera sa „tolstoiană de a se exprima“, de felul său de a trata oamenii. Scriitorii ruși i-au creiat un cult religios deosebit. Chiar și ambițiosul Dostoevschii, citind „Ana Carenina“, a exclamat: „acesta e zeul artei“, chiar Maxim Gorchii îl numește „ultimul mag“, zeul nostru rusesc, care stă pe tronul de arțar sub teiul auriu și e cu mult mai istet decât toți ceilalți zei.

In urma muncii sale încordate și minuțioase, acest maestru pretenziv a lăsat bogații imense limbei literare. Moștenirea după Leo Tolstoi nici astăzi nu este încă complect calculată, însă și acuma se găsesc între ediții și variante nenumărate fragmente de prima calitate, iar în memoriile și scrisorile lui — pagini zguduitoare. Literatura foarte bogată despre Tolstoi în toate limbile, relicviile sunt adunate în muzeele lui Tolstoi din Moscova, Leningrad și Iasnaia Poleana. Toate aceste muzee ne spun, ce a fost pentru Rusia și pentru intreaga lume, viața și creațiunea marelui cercetător al căii adevărului, marelui om, ce neagă lumea veche construită pe neegalitate; incomparabilul și neuitatul maestru al vieții și morții.

Leo Tolstoi n'a fost literat profesionist, care trăește din munca lui literară. El nu s'a grăbit cu tipărirea operelor sale și nu le privea ca mijloc de existență. Despre copilărie el scrie în an. 1852 mătușei sale T. A. Ergolscaia: „De trei ani am modificat lucrarea, pe care am început'o de mult și socot s'o modific încă odată, ca să fiu mulțumit. Se poate că aceasta va fi munca Penelopei, dar acest fapt nu mă înspăimântă. Eu scriu, nu din vanitate, ci după *vocație. Pentru mine e agreabil și util de a lucra și eu lucrez.*

O imensă parte din pasiunea sa el a consumat-o în această muncă luminoasă și creatoare, de autopurificare. Pătimașul vânător, pătimașul jucător de cărți, pătimașul iubitor de coruri țigănești, devine pătimașul scriitor după vocație, scriitor, care în momentul scrierii trăește tot extazul sentimentelor bune și înălțătoare din sufletul său. Lăsând în fiecare rând „excesul de forță“ și marea sete de a începe după un plan nou o viață nouă, L. Tolstoi creiază în liniște operile, la cari lucrează ani întregi. In „Câteva cuvinte despre război și pace“, el începe astfel: „Editând opera în care am depus 5 ani de muncă intensă și neîntreruptă, *în condițiile cele mai favorabile*“... Aceasta era cu putință, bineînțeles, numai în Iasnaia Poleana, unde era complect asigurat din punct de vedere material.

Dostoevschii, ieșit din alt mediu social, se plângea fratelui său, că „din cauza mizeriei materiale sunt nevoit să scriu în grabă, adică să stric“. Dostoevschii a scris romanul său „Jucătorul“ în timp de o lună, fiindcă îl amenințau creditorii, din care

cauză a și fost nevoit să fugă în străinătate. Fiind foarte grăbit să termine opera sa deja vândută, Dostoevschii, urmând sfatul prietenilor săi, invită o stenografistă, care-l ajută ca în decurs de o lună să facă ceea ce „locuitorul rural", in moșia sa, încetișor, în tihnă, „după vocație", ar fi făcut în timp de un an. Stenografista Ana Grigorievna Snitkina, devine soția lui Dostoevschii, iar nepoata lui Islenev-moșierul, vecinul lui Tolstoi, Sofia Andreevna Bers, devine soția lui Tolstoi. Una stenografiază, ca să termine la timp, iar alta *copiază de șapte ori* „Război și pace", volum de 2000 mii pagini, ca marele maestru să poată creia o operă perfectă. Numai în condiții excepțional de favorabile erau posibile operele așa de vaste, cum sunt: „Război și pace", „Ana Karenina", „Invierea".

Veșnic vibrant, învins de frumuseța naturii și de bucuriile vieții, veșnic îmbătat de viață, Leo Tolstoi desfășoară tablourile maestoase, descrie viața rurală liniștită dela moșie.

In romanul „Ana Karenina" apar 150 de persoane, fără ca să se producă vre'o încurcătură; fiecare erou, chiar de mâna a treia, își are figura lui, felul lui de a se exprima. Toate imaginile se nasc din marea necesitate a „concentrării gândurilor, înlănțuite între ele", și puterea acestei coeziuni frapează pe ori și cine din noi, ca o minune a unei concentrări neobișnuite, ca o minune a unei complecte și armonioase compoziții. „O operă de artă se apreciază ca bună sau rea, luându-se în vedere ce și cum se vorbește, și *întrucât se vorbește din tot sufletul*", scria Tolstoi lui Goițev. El pretindea dela un maestru ca să fie la nivelul veacului, să știe tot ce e caracteristic omenirii, și nu numai să știe, ci să și ia parte la viața generală a omenirii. El pretindea dela maestru, ca acesta să știe să povestească tot ce vrea să spuie și în fine, mai ales el insistă, ca maestrul să iubească cu pasiune obiectul său și să scrie nu în momente de indiferență despre lucruri, de cari se poate tăcea, ci să vorbească numai de lucruri, cari nu te lasă să taci. El pretindea ca maestrul să-și reverse excesul sufletului în grai sincer. Și astfel de maestru era el însuși.

El era unul din cei mai culți și mai citiți oameni ai epocii sale. In cifre ne maia uzite i- s'au răspândit operele. In anul 1911 s'au răspândit 4,610,120 exemplare. Dela 7 Nov. 1910 până la 7 Nov. 1912 — 6.000,000 exempl sub 600 titluri. Aceasta ne spune despre importanța internațională și națională a creațiunilor lui Tolstoi, pe care-l citea fiecare al 7-lea om major, din Rusia.

Dar gloria și influența lui Tolstoi după romanul său „Războiu și pace", după „Spovedania" lui. a trecut departe peste hotarele Rusiei. Și dacă „occidentalul" Turghenev *a apropiat* cititorii europeni de Rusia, în schimb Tolstoi-geniul Europei Orientale, a atras atenția asupra literaturii ruse nu numai Occidentului ci și a îndepărtatului Orient. Alături de cititorii francezi, englezi, ame-

cani, cu L. Tolstoi întreţin corespondenţa gânditorii indieni, chinezi şi iaponezi. Cântecul Catiuşei Maslova il cânta orice om de rând din Japonia. Intocmai cum altadată J. I. Rousseau, înţeleptul din Jasnaia Poleana stă în centrul atenţiei celor mai culţi oameni ai veacului său. Jasnaia Poleana devine Mekka pentru toţi câţi sunt în căutarea adevărului.

Influenţa lui Tolstoi asupra scriitorilor din toată lumea în general şi asupra celor ruşi, în special, e copleşitoare: (Gârşin, Leskóv, Cehov, Kuprin, Veresáev, Arţâbaşev, Maxim Gorkii, Şmeliov, Serghéev—Ţenskii.)

SCRISORI DIN NOUA ZELANDĂ

Auckland, Februarie 1930

Amice,

Dacă pleci cu faimosul tren ce duce din vecinătatea Uralilor, dela Omsk şi traversează Siberia, ocoleşte lacul Baical, face o bifurcaţie ceva mai în jos de capitala Siberiei, de Irkutsk (una din linii trecând deadreptul în Mandciuria, iar alta ocolind această ţară până la Wladiwostok) vei traversa una din cele mai întinse câmpii cu ierburi înalte, covor aşternut într'o parte şi alta a căilor ferate transsiberiene, verde în imensitatea sobrietăţii spaţiului. Inchizi ochii la sfârşitul călătoriei şi revezi acest covor persan cu fondul lui imens colorat în verde, presărat de păduri seculare şi pete de lunci arse şi roşite de soare sau climă. Rase de oameni cu chip aspru: fiii celei mai indiferente naturi: popoare întregi zgulite în blănuri şi vestminte de piele, cari n'au fost înrâurite aproape de nici una din influenţele externe ale civilizaţiei.... Apoi iar puste infinite cu ierburi batute de vânt ca lanurile legânate asemenea valurilor mării.

Este forţa uriaşă a naturii, care astădată nu se mai lasă modelată de mâna şi mintea omului: e singurul caz sau mai bine zis cel mai tipic, unde omul nu mai poate lupta şi supune natura, câmpiile ei nesfârşite din cauza imensităţii spaţiului. Pustiul e mare şi viaţa rămâne sălbatică: pustele fără sfârşit şi triburile doar ca nişte oaze neînsemnate la depărtări uriaşe.

Indată ce cobori în Mandciuria, rasa omenească se îndeseşte în fierbere: acest dute-vino, alergare după pâine, mai aprigă şi totuşi mai vioaie...

Dar nu despre acest contrast al naturei, nici al raselor omeneşti vreau să-ţi scriu, ci despre prietenul meu cu care stau în balconul vilei mele ce priveşte zarea unde se sărută cerul cu eterna lui mireasă: marea. A făcut acest drum prietenul meu şi conpatriotul tău în împrejurări foarte variate şi spre fericire, fost prisonier de războiu, a reuşit să ancoreze în capitala insulei noastre. A stat zece ani de zile pe insula Borneo din Marea Chineză; a fugit după zece ani din adâncul minelor unde fusese transportat de dujmani, ca să scoată, ocnaş nevinovat, cărbuni şi fier.... Şi acum filosofăm despre „nemurirea sufletului", despre imperfecţiunea omului şi ai societăţii omeneşti, despre ideal, despre inteligenţa animalelor.... Avem în faţa noastră de pildă pe cel mai frumos dintre animale: calul şi ne întrebăm dacă e adevărat că, cu cât este mai urât (mai turtit) nasul unui animal, cu atât ochii lui sunt mai frumoşi şi animalul e mai inteligent? Să fie oare astfel şi la om?

Era vorba anume, de actualul guvernator al insulei noastre, care din toată inteligenţa ochilor trădează înţelepciune. Şi această înţelepciune abu

reşte dela suprafaţa tuturor reformelor întroduse, ca dimineaţa înrourată a lanurilor.

Guvernatorul meu a început de mult seria reformelor înalte. Planul de reorganizare a societăţii noastre este hotărît; aplicarea lui merge evolutiv. Ultimul proect de reformă şi totodată forma de organizare a societăţii are să se bazeze nu pe egalitatea absolută a bunurilor, cum au crezut toţi utopiştii tuturor vremurilor, ci pe egalitatea absolută a muncii. Cum acesta urmează să fie ultimul proect de reformă al guvernatorului şi cum se pare că tocmai acesta ar trebui să fie primul pas de plecare — prietenul meu şi-a propus să facă un plan de reorganizare a unei societăţi ideale, pe care îl va înainta guvernatorului.

Nici strigătul lui Rousseau: „Primul om, care a îngrădit un pământ, a crezut de cuviinţă să spună: *ăsta-i al meu* şi care a găsit oameni destul de reduşi ca să-l creadă, a fost adevăratul întemeietor al societăţii civile. De câte crime, de câte războaie, de câte omoruri, mizerii şi ororuri n'ar fi scutit omenirea, acela, ca smulgând parii şi acoperind şanţurile n'ar fi strigat semenilor săi: feriţi-vă de a asculta pe acest înşelător! Dacă uitaţi *că pământul* nu-i al nimănui şi că fructele sunt ale tuturora, sunteţi pierduţi" — nici concluzia biologilor moderni: *că stratificaţia socială este rezultatul distribuţiei neegale a averilor*" — ambele poartă în sine eroarea. Am putea spune ambele sufăr de un fel de viciu de dialectica: pentru că la urma urmei totul se poate argumenta si pro şi contra. Adevăr absolut nu există: totul depinde de greutatea argumentelor aduse pro sau contra şi de ingeniozitatea alegerii lor.

Pornind dela această relativitate a silogismelor amintite, prietenul meu, printr'o mişcare de translaţie doreşte să înlocuiască principiul egalităţii absolute a bunurilor, cu acela al egalităţii absolute a muncii. Inainte de toate trebue stabilită demnitatea egală a muncii manuale şi intelectuale. Blestemul biblic adresat bărbatului: *cu sudoarea frunţii tale îţi vei câştiga pâinea;* femeii: *în chinuri vei naşte....* a făcut ca atât reproducerea, cât şi munca să fie considerate deopotrivă de oneroase, fiind pedeapsă dată de D-zeu pentru păcatul originar. Mai târziu Papa Leon XIII., prin enciclica „De conditione opificum" arată că munca („prin sudoarea muncii tale"....) nu este un blestem, ci o binecuvântare. Femeia trebue să afle nespuse şi nebănuite bucurii în maternitate şi omul în muncă nenumăratele bucurii ale creaţiei. Mujicul lui Tolstoi, Bondareff în munca fizică afla, nu durerea, ci bucuria vieţii (serveşte pe alţii). Este remediul moral pentru izbăvirea omenirii, face să dispară inegalitatea şi luxul. — „Travaillons sans raisonner — dit Martin, l'ami du Candide[1] — c'est le seul moyen de rendre la vie supportable". A muncii fără a raţiona în ordinea aceasta de idei înseamnă a munci fără a spera. Munca manuală, reîntegrată în adevărata ei valoare, este obligatorie pentru toată lumea. Ea va dura trei ore din douăzeci şi patru ale zilei. Restul timpului, fiecare individ îl va petrece în plină libertate după propria lui fantezie. Această muncă însă va fi un fel de muncă *estetică, creatoare* (Tolstoi şi Ruskin), şi nu o muncă mecanică, cum avem în *diviziunea muncii* a industriei moderne.

Fiecare individ va fi obligat să aibă grădina sa pe care o va îngriji observa şi studia. Aceasta pentru motivul că natura oferă inteligenţei omului întreaga imagine a creaţiei sub formă de oglindă; în ea poate să-şi stimuleze propriul său orgoliu creator şi ca în beţia supremei lucidităţi să-şi exercite creerul în taina marilor probleme şi în torentul celor mai smbătătoare alternative Şi cum grădina este natura în miniatură: jocul staminelor, ispita parfumurilor, beţia nectarului, dansul alternativ al tulpinci; chemarea *melodioasă* a culorilor, mesagerii iubirei florilor: albine şi fluturi.... toate sunt cartea deschisă a înţelepciunii de unde şi-au sorbit profeţii revelaţia, şi a arătat dascălul lui Solomon, minunea; toate sunt

[1]) Voltaire: Candide ou l'optimiste.

dovada celui mai sublim sens al lumii și al unei imaginații divine, vor instrui și vor încânta cu minunățiile lor pe grădinari.

Fiecare cetățean va fi apoi funcționar al Statului și slujbele vor fi create pentru cetățean, iar nu cetățeanul, pentru slujbă cum e greșit a crede. Avocații nu vor mai fi plătiți pentru a alimenta flacăra eternelor certuri și medicii vor ridica onorarii fixe impuse sub formă de cotizații, dela fiecare cetățean, cu excepția celor cari se află sub tratament. Astfel avocații nu vor mai avea interesul să se mențină antagonismul între oameni, nici să încurajeze furtul: primordialul și fundamentalul viciu al societății, iar medicii nu vor mai căuta să mențină boala și să lărgiască epidemiile.

Iată eterna alternativă între bine și rău; iată eterna limbă de flacără și foc, de lumină și umbră, virtute și viciu, urât și frumos, iubire și..... indiferență! Din acest permanent joc între teză, antiteză și sinteză, un mare filosof (Hegel) și-a făcut dialectica sa: Materia ce există în *ou* este distrusă și consumată de *nucleu*, care este antiteza materiei din ou: din ea se se va naște *puiul* de găină, sinteza. Sau.... Materia organismului — plămânii aspiră oxigenul, care arde și distruge: dar se naște căldura, viața, mișcarea. Dupăcum, nu se poate naște o formă politică a societății dintr'o viață absolut pașnică: ci numai dintr'un desechilibru intern sau dintr'o incursiune externă...

Aceste observații vor deschide ochii cetățeanului și vor lumina înțelepciunea guvernatorului. Iată cea mai înțeleaptă gospodărie, sfatul pe cari i l-a dat un înțelept guvernatorului: E mare molimă în țară și banii abea ajung pentru pâine. Totuși, te sfătuesc măria ta, să faci o mare uriașă fabrică de pieptene și nu te speria că oamenii nu-i vor cumpăra ca să le rămână bani pentru pâine: veți vinde pieptenii cu pierdere mare, la nevoie îi veți da în cinste chiar, și astfel prin curățenie mulți vor fi feriți dela moarte, foarte mulți vor fi redați producției — căci epidemia se întinde înfricoșător — echilibrul se va restabili. Aceasta e adevărata gospodărie; aceasta e sfatul cel mai înțelept, nu cel care spune: „Da-fabrica de pieptemi va da faliment, fiindcă pieptenii vor trebui să fie vânduți sub prețul de cost."

Am fost prin orașul tău, spunea același înțelept guvernatorului și am văzut atârnate în localuri și pe străzi placate cu inscripția: — „Nu aruncați hârtii pe jos, păstrați curățenia!" Eu mai degrabă aș scrie pe ziduri contrariul, măria ta, aruncați resturi de hârtii de fructe și țigări — pentrucă prea mulți sunt în vremuri grele ca acestea, muritori de foame și oameni fără lucru: mulți șomeuri ar putea fi angajați... Dar cine se va găsi să-mi primească și să-mi înțeleagă sfaturile... Și să nu cauți a stoarce maximul de producție din om plătindu-l în curs de 3—4 ani cu 8 dollari pe zi ca apoi scăzându-i brusc puterea de muncă să-l arunci afară din lucru. Altfel trebue gospodărită și energia umană, ceva dincolo de vârful nasului, dacă vreți chiar dealungul șirului urmașilor din punctul de vedere al intereselor rasei. Căci dacă vei căuta, prin metodele tale ingenioase (dacă vrei: eugenice) să extragi în cursul unui secol din populația țării tale, cel mai mare număr de genii nu te temi oare că secolul următor va fi cuprins de somnolență? Nu așa se explică oare epocile de vertiginoasă decadență, urmând imediat după cele mai înfloritoare epoci?

Imi pare a nu greși, dacă te-aș sfătui să crezi că întotdeauna cauza evenimentelor istorice trebue căutată în ultima analiză în principiul economic și din acesta trebue dedusă *gospodăria* cea mai înțeleaptă atât a materiei cât și a celor spirituale. Și ca să vă pătrundeți de adevărul acestui sfat, permiteți-mi, să vi-l ilustrez prin câteva pilde graitoare. O poveste americană ne spune: — „De ce te bați tu Ițic? — întreabă tatăl pe fiul său — „Mă bat, fiindcă a spus că sunt un jidan puturos și eu am răstignit pe Christos! — Nu te mai bate băete, vino înăuntru! — „Dar

tată, dacă viu şi imi mut picorul din loc, imi vor lua goimii banul, pe care îl ţin sub călcâi". — (Iată cum adevărata cauză a bătăii a fost ascunsă sub haina unor motive ideale) . . . *Cruciadele* deasemenea s'au dat ca să elibereze Sfântul Pământ de sub jugul păgânilor. Cauza adevărată era ca să poată avea Englejii, şi Francezii, cale deschisă spre orient... Războiul mondial se datoreşte deasemenea unor cauze economice — nu ideale (Germanii voiau să clădească linia ferată a Bagdadului şi atunci îşi făceau drum sigur spre Ori nt)... *Schimbarea din Italia* nu pare a se datora ideologiei fasciste, cât mai mult unor cauze economice· Italia este o ţară cu industrie mare, care-şi importă însă fierul şi cărbunii!

Dacă făceau comunism — aşa cum au pornit — toată lumea capitalistă şi în special Anglia îi boicotau şi mureau de foame! Fascismul a eşit deci mai curând din mâinile imperialismului englez! . . .

Acesta este adevărul, crudul adevăr şi aceasta este metoda cea mai justă şi terapeutica — poate puţin cam aspră — dar cea mai sigură. Dacă veţi întrebuinţa altă lunetă pentru a vedea perspectivele ce se deschid la orizont, eventual ceva dincolo de orizont, din încrucişarea forţelor sociale şi a evenimentelor, poate de cele mai multe ori veţi greşi întocmai ca istoricii de ieri, ca polihistorii, cari tratau despre toate evenimentele, dar fără legătură şi sistemizare. Azi s'au găsit câţiva, cari au făcut istoria omenirii pătrunşi de ideea planetară, cari au prins *fenomenul planetar*. (Wells).

In sfârşit, când şi în societatea omenească se va descoperi legea cristalizaţiei şi se va cunoaşte legea de previziune a tuturor fenomenelor sociale aşa cum se cunoaşte mişcarea de evoluţie şi revoluţie a planetelor — va urma oare uniformitate invariabilă, ordine definitivă şi pace? Când savantul din laboratorul societăţii va cunoaşte toate legile de evoluţie ale fenomenelor sociale, şi ştiinţa societăţii se va asemăna cu cea mai pură matematică . . . Şi când această uniformitate de evoluţie va intra în conştiinţa noastră a muritorilor, cunoscând înainte mersul, evoluţia şi sfârşitul evenimentelor, înlăturând pentru totdeauna cea mai îmbătătoare ispită şi totuşi poate singura care ne mai menţine în calitate de animale cugetătoare: hazardul — ce va urma oare altceva decât o societate ideală, care poartă în sine germenul stabilităţii: al morţii.

Pân'atunci ne complacem în anarchia aproape haotică a neprevăzutului' sperând că aceasta fiind condiţia principală a vitalităţii noastre, precum şi o cerinţă de artă, oarecum necesitatea unei lovituri disonante pe firmamentul armoniei, punct asimetric pe portativul simetriei, nu va descreşte spre a duce societatea omenească la anchilozarea definitivă.

Pân'atunci, în loc să oprim creşterea populaţiei prin mijloace prevăzătoare de teama mizeriei, preferăm să săpăm canaluri adânci în Sahara, făcând o frumoasă grădină, transformându-i clima şi aducând ploaie şi vânt deopotrivă. Şi dacă Europa se va plânge de acest fapt spunând că i-am luat caloriferul uriaş dela Sud (Căldura Saharei), i-am schimbat clima şi cultura ei e menită pieirei, vom dojeni blajin egoismul ei de bătrână epuizată şi o vom lăsa somnului. Nepoatelor sale, spre a nu fi cotropite de furtuna iscată de schimbarea climei, de fulgere şi trăsnete, technica viitorului le va face plaje să se prăjească la soare deasupra norilor şi să privească de acolo, jumătate zâmbind spre o mână de veacuri, de frumseţi şi de gânduri pe cari le înghite potopul...

Şapoi cine ştie, dacă ne vom ridica privirile spre firmament, nu vom vedea venind dinspre Vega vre-un soare frumos albastru în noapte, din Constelaţia Lirei sau de pe Calea Lactee — se va ciocni cu noi — se va prăbuşi New-Yorkul, Londra, Parisul; Monte-Carlo, Coasta de Azur; Sicilia, Japonia, Antillele... şi Mona-Lisa nu va mai fi purtată zilnic cu fudulie, la sânul globului în jurul soarelui, în imensitatea spaţiului...

Atunci vom proceda şi noi cum au procedat cei doi îndrăgostiţi din Pompeii în clipa când a izbucnit ploaia de foc a vulcanului: dragostea

lor cât o boabă de rouă, cuprindea universul întreg, era prea mare ca să fie cuprinşi şi ei de panică. In golful apropiat desleagă o barcă, o împing ceva mai departe de mal şi plutesc în voie, îmbrăţişaţi în ploaia densă a cenuşei mărunte se sting astfel amorţiţi în eterna nepăsare, de asfixierea gazelor ucigătoare . . .

. . . In curând voi lăsa tot pe prietenul meu să-ţi vorbească.

Oscar.

NOTE ŞI INFORMAŢIUNI

Şedinţele *Cercului de studii al revistei*, continuă. Dela apariţia ultimului nostru număr au conferenţiat despre:

„*Paneuropa*" dl *Cornel Albu*,

„*Matematica şi viaţa*" dl *Sp. Zverca*,

„*Psihanaliza*" dl *Const. Uţă*,

„*Importanţa sociologică a Freudismului*" dl *Gheorghe Oancea*.

Red.

Cronica internă

Alegerile comunale au luat sfârşit în toată ţara. Se dau acum în parlament ultimele replici ale finalului. Partidele se denunţă reciproc de samavolnicii, furturi, etc. Indeosebi protestează cele din opoziţie. Şi pe drept cuvânt. Metodele lor de pe vremea când erau la cârmă, au fost plagiate aidoma.

Dacă n'ar avea şi consecinţe triste, preludiul acestor alegeri, ne-ar amuza. Rezultatul lor se va resimţi însă încurând în noua gospodărie a oraşelor. Spiritul reformei administrative ar fi impus — cel puţin în noile provincii — un *armistiţiu poltic*, pentrucă românii şi aşa în minoritate la oraşe, să apară uniţi în alegeri, spre a nu lăsa să încapă conducerea oraşelor exclusiv pe mâna minoritarilor.

Dar nici de astădată partidele n'au dezarmat şi abia ici-colo s'au depus liste româneşti unice.

Astfel procesul de romanizare a oraşelor, îndeosebi din Ardeal şi aşa foarte puţin accentuat, va fi întrerupt şi acestea vor continua să rămână adevărata citadelă, adăpost pentru puterea economică minoritară şi bastioane înaintate în trupul ţării noastre ale unei culturi şi politici de înstrăinare.

In centrele industriale ale noilor provincii este de remarcat numărul impresionant de voturi obţinut de comunişti, ceeace dovedeşte că ei desfăşoară o intensă şi stăruitoare activitate pentru captarea maselor muncitoreşti.

Cât priveşte partidele noastre politice, numărul considerabil de voturi obţinut de către partidul liberal, este un indiciu evident şi necontestat al scăderii popularităţii partidului dela guvern.

* * *

Legea contra alarmismului. Pentru apărarea creditului public şi a monedei naţionale, guvernul a întocmit o lege prevăzând măsuri drastice împotriva celor ce vor răspândi ştiri alarmante menite să zdruncine încrederea în instituţiunile de credit, publice sau particulare, provocând astfel panică între deponenţi şi antrenând prin aceasta spre prăbuşire chiar întreprinderi şi instituţiuni în realitate solide.

Notăm în treacăt, că măsurile legii au fost prilejuite pe lângă faptul că un ziar liberal (L'independance roumaine) lansase vestea, că

guvernul ar intenţiona deprecierea monezii naţionale şi de zvonul tainic ce se răspândise în ultimul timp, punând în discuţie soliditatea băncii Marmarosch Blank.

Dacă înţelegem însă necesitatea unor măsuri luate împotriva unui alarmism neîntemeiat, menit să provoace turburări şi nesiguranţă în viaţa economică, în schimb găsim nejustificată de nici o împrejurare, tactica şi graba guvernului de a vota prin surprindere o lege a cărei text merge până la a suprima complect libertatea presei şi care lasă câmp larg unor abuzuri de interpretare fără antecedente.

Numai un regim de dictatură, instituit peste şi în afara partidelor politice şi cu scopul de a salva interesele ţării, ar putea lua astfel de măsuri excepţionale, de natură a suprima dreptul de control al presei şi opiniei publice.

Sperăm că până în cele din urmă legea va fi modificată, aducându-se precizările necesare „faptelor secrete prin natura lor“ ca şi celor „*neadevărate*“ şi a căror răspândire este sancţionată de lege pentrucă astfel să înceteze şi *turburarea* provocată de această lege împotriva *alarmismului*.

Cronica extern

Conferinţa navală. Dificultăţile ce se pun în calea înţelegerii marilor puteri cu privire la o limitare a înarmărilor navale n'au putut fi înlăturate.

Conflictul de vederi s'a localizat pentru moment între Franţa şi Italia. Se părea chiar că eşuarea conferinţei este inevitabilă. Totuşi spiritul împăciuitor (recte interesul) Angliei stărue încă pentru o înţelegere. Franţa nu este dispusă să renunţe la garanţiile cerute de siguranţa sa atât în Mediterană, cât şi în Atlantic. Italia nu poate accepta o situaţie de inferioritate. Anglia trebue să pună limită înarmărilor, căci altfel bugetul nu mai suportă noui cheltueli. Discuţiunile şi propunerile făcute au fost pe larg discutate în conferinţă, presa din ţările interesate le-a comentat polemizând aprig.

Totuşi înţelegerea întârzie şi probabil conferinţa se va amâna cu 6 luni, după propunerea Italiei.

* * *

Sărbătorirea lui T. Masaryk. Ziarele au insistat pe larg asupra serbărilor cari au avut loc în Cehoslovacia ca şi în ţările amice ei, cu prilejul împlinirei a 80 ani de către preşedintele republicei vecine T. Masaryk.

O viaţă întreagă închinată neamului şi ţării sale i-a adus preşedintelui Masaryk omagiul şi admiraţia tuturora, a oamenilor simpli ca şi a celor mai de seamă conducători politici ai statelor.

Şi alţii au făcut sacrificii pentru ţara lor. Acte de eroism s'au săvârşit destule şi pretutindeni, ceeace îl înalţă pe Masaryk în stima tuturor este că ajuns la cea mai înaltă treaptă a ierarhiei sociale, a rămas mereu acelaş cumpănitor şi apărător înţelept a intereselor neamului său. *Inţelept* este cuvântul care i se potriveşte, pentrucă n'a căzut în greşelile tuturor oamenilor mari şi pentrucă a ştiut să împace şi să armonizeze în cadrul ideei statului cehoslovac, toate tendinţele politice, dela cel mai refractar reacţionarism la cel mai larg socialism, rămânând în permanenţă arbitrul nepărtinitor şi recunoscut al intereselor generale.

Moşneagul verde încă, cu trecerea anilor va putea păşi liniştit în lumea cealaltă. La umbra activităţii şi înţelepciunii lui a crescut, s'a desvoltat şi înfrăţit un popor şi un stat, pe cari vremea nu le va mai putea clătina uşor.

I. H. Armeni.

CĂRŢI ŞI REVISTE

BERNHARD HARMS: *Vom Wirtschaftskrieg zur Weltwirtschaftskonferenz* (Jena — Gustav Fischer).

Cartea conţine o serie de conferinţe ţinute de profesorul B. Harms, preşedintele „Institutului pentru comerţ maritim şi economic mondială" din Kiel. Prima conferinţă tratează despre *„Viitorul economiei mondiale"*. Stabileşte faptul că forţele productive ale economiei îşi vor urma cursul lor de evoluţie capitalistă indiferent de războiu. Influenţa acestuia s'ar manifesta doar într'o deplasare de forţe în avantajul St. Unite şi Japoniei şi în desavantajul Europei exhauriate. A doua conferinţă tratează despre garanţiile internaţionale ale libertăţii circulaţiei economice. Doreşte 1. restabilirea uniunii poştale mondale; 2. restabilirea tuturor convenţiilor internaţionale referitoare la circulaţia pe apă şi pe uscat, precum şi cel puţin antebelicul drept internaţional în materie de circulaţie; 3. recunoaşterea contractuală a anumitor principii în formularea şi interpretarea dreptului străin; 4. restabilirea convenţiei dela Paris, referitoare la apărarea proprietăţii industriale şi a convenţiei dela Berna pentru apărarea operelor de literatură şi artă; 5. recunoaşterea principială şi practică a „uşii deschise" în materie de circulaţie comercială (prin acceptarea clausului naţiunei celei mai favorizate ca postulat de drept internaţional). — Aceste cinci puncte constituesc un program sub raportul lui social, umanitar, iar sub raport economic, un ventilator în atmosfera îmbâcsită de neîncrederea şovină, adecă negativă a politicei Statelor. „Criza economiei mondiale" nu poartă caracterul unei crize economice, ci e datorită exclusiv complexului de cauze declanşate de războiul mondial. Anume: 1) Sporirea forţelor productive; 2) deplasările spaţiale ale acestor forţe; 3) mişcarea forţelor productive agrare din Europa şi sporirea lor dincolo de Ocean; 4) o raţionalizare micşorată în procesul de producţie şi deplasare în raportul de muncă social-economică productivă şi neproductivă; 5) micşorarea puterii de cumpărare îndeosebi în Europa; 6) disordinea monetară; 7) rezilierea contractelor internaţionale referitoare la schimb, provocată prin măsuri politico-economice.

Aceste cauze se manifestă în inegalitatea dintre cerere şi ofertă şi se pot înlătura: 1) printr'o raţionalizare şi sporire a producţiei; 2) prin refacerea monedei; 3) printr'o orientare nouă a problemei datoriilor internaţionale şi a bugetelor; 4) prin reformarea economică în sensul solidarităţii. Se ştie doar că fiecare ţară este interesată ca viaţa economică a celorlalte ţări să fie normală, facilitând angrenajul armonios al economiei mondiale.

In „Transformările structurale ale Economiei mondiale" tratează despre producţia neuniformă a diferitelor materii prime, repercusiunile ei în angrenajul economiei. In ultima conferinţă: „Conférance économique internationale" ţinută în 1927 în Colonia, expune în lumina concepţiilor expuse în conferinţele anterioare, dorinţele germanici la „Conférence économique internationale" convocată de Liga Naţiunilor pentru 4 Mai 1927. Programul acestei conferinţe era împărţit în două părţi:

I. A. Situaţia economică internaţională, cuprinzând: a) resolvirea principială a problemelor economice internaţionale fundamentale din punctul de vedere al diferitelor ţări; b) analiza cauzelor economice ce au produs desechilibrul economic actual în comerţ şi industrie; c) tendinţele economice, cari pot influinţa pacea mondială. B. Resolvirea problemelor comerciale, industriale şi agricole internaţionale. Să se găsească un compromis întru interesele economice antagoniste.

II. Problema reparaţiilor internaţionale şi anexa ei, reglementarea datoriilor interaliate. Dorinţa autorului e, ca şi a Ligii Naţiunilor, ca prin astfel de procedee să se influinţeze opinia mondială în sensul unei solidarităţi de interese economice internaţionale pentru binele obştesc. Autorul îşi exprimă convingerea fermă, că nu există un diferend atât de mare între Franţa şi Germania, care să nu poată fi înlăturat prin bunăvoinţă reciprocă.

KADMI-COHEN: *L'abomination americaine.*

Cartea lui Henri Massis „*Défense de l'Occident*" a stârnit controverse şi polemici nesfârşite în lumea revistelor şi ziarelor. Ca un ecou, între multe altele, îi răspunde studiul politic cu titlul de mai sus.

Departe de a vedea în mişcarea şi ascendentul mereu în creştere al popoarelor din Asia, un pericol pentru occident, mai bine zis pentru Europa, Kadmi-Kohen demonstrează că pericolul pentru aceasta din urmă, vine din altă parte. Din partea Americei.

Problema care se pune nu este cum ar susţine H. Massis un „*dialog între Bossuet şi Ghandi*", ci mai mult un duel între *Ford* şi *Ghandi*, invazia americană fiind singura care periclitează civilizaţia Europei. Pentruca să ia cineva apărarea Occidentului trebue mai întâi ca acesta să existe şi apoi ca el să fie atacat.

Ori, susţine Kadmi-Cohen — Occidentul nici nu există aşa cum îl vede H. Massis, căci tot ce prezintă el drept Occident, se reduce pur şi simplu la „*latinitatea catolică*", iar pericolul denunţat nu poate fi decât imaginar, o Rusie în fruntea unei conspiraţii asiatice neexistând în realitate.

Partea I a volumului de 280 pagini, cuprinde o judicioasă analiză a etapelor succesive ale cuceririi americane întreprinse în Europa.

Urmează apoi, după ce stărueşte puţin asupra „*enciclopedismului*" şi „*ecumenismului*" francez, o descriere succintă a situaţiei politice din Europa. Politica „*cosmică*" engleză, apoi relaţiunile franco-anglo-germane şi puternica influenţă a Rusiei în desfăşurarea evenimentelor politice în curs şi a celor viitoare sunt cercetate pe rând şi interpretate dacă nu fără oarecare tendinţă, în tot cazul cu un puternic simţ al observaţiei.

După câteva pagini în cari face consideraţiuni asupra filosofiei fasciste şi asupra unei eventuale fefederaţii a statelor europene, volumul se închee aruncând în arena discuţiilor o nouă lozincă „*spre Orient!*" şi preconizând constituirea unui bloc puternic dela *Brest* la *Vladivostock* şi *Şanghai*, care să poată rezista cu succes Americei.

Europa se complectează minunat şi din punct de vedere spiritual şi din punct de vedere economic cu *Asia* şi singura lor salvare le este Unirea.

Dar volumul merită să mai revenim asupra lui.

I. H.

REVISTA REVISTELOR

MERCURE DE FRANCE, 15 Febr. 1930. G. M. Ostroga: *Staline et l'avenir Russe* (Une conversation avec M. Bessedowsky).

Ceeace e mai important, este, că mentalitatea sovietică comportă înainte de toate un element de teroare. Din cauza aceasta, angajează în calitate de oameni de încredere oamenii cei mai lipsiţi re scrupule, oportunişti fără calităţi excepţionale: astfel, Voicof a fost trimis ambasador la Varşovia fără alt merit, decât acela de a fi asasinat familia imperială.

Faţă de politica lui Trotsky, Stalin opune industrializarea integrală a Uniunei. Statul trebue să devină singurul producător, împărţitor, vânzător şi cumpărător: singurul capitalist. Ţăranii însă, cari nu înţeleg să posedă decât individual pământul, sunt un obstacol greu de învins. Opoziţie politică în Rusia Sovietică nu există. La al 16-lea congres panrusesc din Moscova (Aprilie 1929) în realitate numai 6 jum. procente din numărul celor prezenţi au putut să-şi spună cuvântul şi să legifereze neinfluinţaţi.

Există o divergență de păreri între doctrinarii *comunismului integral* (partizanii lui Stalin, cari se ocupă de chestie în principiu: vor o realizare imediată) și *uklonişti* (cari vor să se „atenueze cruzimile unei realizări imediate" și să lase timpul să lucreze). Tomsky, Bucharin și Rykof, după ce s'au detașat net de Stalinism, vin să renunțe din nou în mod public la ereziile lor ukloniste și se întorc la sânul partidului. De fapt convertirea — spune Bessedowsky — se datorește poliției regimului (G. P. U.).

O mare anomalie în Rusia Sovietică o constitue cele două categorii de țărani: unii *nenorociți*, cari, deși au luat parte la împărțirea pământurilor, n'au putut extrage din ele bogăția. Alții, culacii, perseverenți, cari au profitat de incapacitatea celorlalți pentru a deține cu încetul puterea economică: aceștia sunt un fel de burghezie a pământului. Stalin voește distrugerea culacilor sperând astfel a ajunge la colectivismul integral. Pentrucă culacii sunt aceia cari favorizează comerțul individual și formarea de nuclee anticomuniste. E cea mai mare anomalie, pentrucă e greu să deposedezi de pământurile lor, după ce revoluția — acum doisprezece ani — le-a oferit cea mai mare bucurie: împărțirea pământurilor și bucuria proprietății.

Opoziția născută din acest antagonism este crescândă și va veni odată vremea — crede Bessedowsky — când va fi imposibil să se închidă toți opozații.

Un alt pericol pentru Stalin este și imigrația țăranilor spre orașe. In 1918 cu ocazia împărțirii pământurilor muncitorii au fugit la țară spre a fi împroprietăriți. Indată s'a simțit la oraș nevoia mânei de lucru: muncitorilor li s'au oferit salarii mari, 8 ore de muncă, asigurări, arbitraj, contracte sigure.... etc. A urmat o năvălire nouă spre oraș. Dar îmbunătățirile, după cele mai elementare reguli ale economiei politice, au rămas simple promisiuni: abundența mânei de lucru aduce scăderea salariilor și înmulțirea șomeurilor (în 1929 au fost 2,293.000 șomeuri). Toate acestea anomalii interne contribue mai mult la nemulțumirea generală, care va duce la schimbare de regim decât activitatea faimoasă a *Cominternului*, care lucrează actualmente în China, India, Persia, Africa neagră, Anglia și St. Unite — și decât influența *Armatei roșii*, care nu va putea interveni niciodată într'un eventual conflict intern. Revoluția cea mare nu va putea avea loc decât cu ocazia unui mare desechilibru economic general și va urma cu siguranță după o nouă conflagrație a popoarelor. In orice caz armata rusă se echipează mereu: technicieni germani lucrează febril în uzine sovietice. Ofițeri germani superiori iau parte la manevrele armatei rusești — și invers. Se clădesc uzine de gaze, de avioane și submarine ca și pentru motoare Diesel. Mult mai mare influență ar putea avea G. P. U.-ul pentru o eventuală schimbare de regim. Deocamdată pentru răsturnarea lui Stalin, această poliție e cel mai mare obstacol. Salvarea se așteaptă dela emigrați. Rusia are nevoie de înlăturarea teroarei și restaurarea libertăților: de o dictatură foarte democratică. Nici bolșevism, nici monarchism, nici fascism. O organizație parlamentară îngrijită a libertății omenești cu oameni cari știu ce vor și ce trebue, ceva asemănător cu regimul lui Pilsudski în Polonia.

NUOVA ANTOLOGIA (Rivista di lettere-scienze ed arti) publică în No. său din Martie 1930 un articol semnat de Eugenio Anagnine, intitulat: „La Russia di Lenin Attraverso la stampa sovietica".

Autorul arată că însăși ziarele rusești denunță multiplele nemulțumiri de cari suferă Uniunea Sovietică și cearcă să reconstruiască oglinda fidelă a situației tocmai din acest material publicat de presa sovietică. Insistă în special asupra corupției funcționarilor, situația disperată a lucrătorilor ce trăesc în mizerie, ravagiile alcoolismului, analfabetismul etc. Viața socială rusă, continuă să se sprijine pe cele trei forme inalterabile ale mizeriei:

beţia, foamea şi analfabetismul: 20 milioane de analfabeţi, 42 milioane baloane de vin anual, 40 milioane de tineri, cari nu primesc învăţătură. Vodca face ravagii chiar şi printre femei şi minori. Ancheta guvernului a stabilit că 55% dintre elevii şcoalelor medii şi primare (între 8 şi 16 ani) beau regulat vodcă, 15% face abuz şi adesea sunt găsiţi în stare de complectă nesimţire (numai în districtul Petrograd, procentul minorilor beutori se ridică la 75.4—87.5%).

Evident că exemplele vin de sus: aristocraţia comunistă formată în ultimii ani, duce o viaţă veselă şi uşoară de cluburi. Revista „Ogoniek" a consacrat un lung articol aşazisului „Club al lui Wladimir", care există şi acum şi unde se petrec adevărate orgii.

Tot bazat pe documente, autorul articolului vorbeşte şi despre criza de locuinţe şi criminalitatea în Moscova. Viaţa rusească e plină de furturi, asasinate; războiul civil e permanent în cele mai mici întâmplări zilnice. Nepmanii contra lucrătorilor, lucrătorii contra conducătorilor de fabrici, Kulacii contra celor săraci, Ruşii contra Evreilor; agenţii sovietici masacraţi de populaţie în Astrahan, Tula, Caucaz, Siberia etc. (vezi ziarele *Biednota* 25 Nov., *Kompsom. Pravda* 29 Nov., *Gr. Gazetta* 6 Iulie, *Vec. Moscvá...)* Antisemitismul ia proporţii tot mai mari (vezi *Izvesta*, 24 Febr., *Rab. Gazetta*, 26 Oct.).

Violurile sunt la ordinea zilei, în fabrici, ateliere şi pe străzi. Studenta comunistă, Olga Sazora, violată de un grup de studenţi, între cari se găsea şi soţul ei, se sinucide *(Petr. Pravda*, 28 Febr.). Studenta Mucanora dela Politechnica din Ural este violată şi apoi ucisă de studenţii comunişti *(Komsom. Pravda*, 27 Oct. 1929). Adolescenţii promit a luneca pe acelaş povârniş al decăderii. Institutul de ştiinţe economice din Charcov a făcut o anchetă printre elevi şi studenţi privitor la aspiraţiile şi idealurile acestora. Majoritatea a răspuns ca vechii epicurei: „cel mai mare bine al vieţii e frumuseţea, femeia, puterea, egoismul, sănătatea, forţa..." Puţini au răspuns că „binele suprem este munca pentru socialism". Femeile: studente şi lucrătoare, sunt stăpânite de dorinţa de a se îmbrăca elegant. Totuşi viaţa materială a studenţilor e insuportabilă: la Charcov, studenţii locuesc în biserici şi dorm pe paie.

„LA REVUE DES VIVANTS", Martie 1930.

P. Lombard aduce cetitorilor revistei un interesant articol asupra vieţii şi activităţii lui Jean Lombard, iniţiatorul şi organizatorul congresului partidului socialist ţinut în anul 1873, intitulat „J. Lombard et le Cinquantenaire du socialisme". Născut la Toulon în 1854, Jean Lombard moare la Paris, în 1891. Cea mai mare parte a vieţii sale şi-a trăit-o la Marsilia, amestecat în luptele politice, „în tr'o ţară unde agitaţiunea este un robust certificat al vieţii".

In mijlocul acestor lupte politice Jean Lombard s'a dovedit un înverşunat luptător al ideii de libertate, fapt ce ni-l justifică însăşi cuvintele pe cari el le scria pe banderola sa. Om de acţiune, el apărea printre amicii săi, un spirit de revendicare politică. Privitor la copilăria sa se cunosc puţine detalii. O anecdotă ne arată totuşi că de bună vreme el şi-a făcut debutul într'o viaţă aventuroasă, ce ni-l arată plin de dorinţa libertăţii.

„Formaţiunea repede, opera desmăţată, existenţa scurtă", sunt cuvinte ce caracterizează pe acela care a fost Jean Lombard. Acţiunea politică a luat un loc distinct în viaţa sa de scriitor. El reprezenta în ideile sale politice, masa dornică de o nouă viaţă.

In anul 1878 el răspândea ideile de libertate ce anunţau viitoarea republică, idei cari şi astăzi sunt la baza democraţiei. Personalitatea lui Jean Lombard a fost caracterizată de doi scriitori M. Gabriel Monrey şi M. Gabriel Paulin.

In partea a doua a articolului, P. Lombard face o scurtă privire asupra felului cum era înteleasă până în anul 1879 doctrina socialistă şi ce a însemnat pentru socialism, congresul dela Marsilia. Până în

anul 1879, doctrina socialistă, era „ceva vag în conştiinţa indivizilor şi mai ales ceva contradictoriu". In această epocă, — putem spune mai bine —, că apare ideia unui spirit de revendicare socialistă, fapt pe care Leon Blum l-a recunoscut în lucrarea sa „Histoire des Congrès ouvriès et socialistes Francais". Cu alte cuvinte putem spune că socialismul nu exista în această epocă ca un „vag sentiment de solidaritate la baza unei rezignaţiuni". Pentru ca această ideie a socialismului să prindă o valorificare în sânul maselor, s'au răspândit mai multe lucrări, cari i-au făcut o propagandă intensă.

Congresul dela Marsilia înseamnă pentru socialism, sfârşitul minorităţii sale şi consimţirea unei activităţi efective. La acest congres un animator de o forţă extraordinară care s'a remarcat în activitatea ce a depus-o, este Jean Lombard. Cu ocazia acestui congres s'a lansat în mijlocul maselor o manifestaţie ce cuprindea în sânul ei, idei privitoare la starea burghezimei şi la constituţia noului stat. Se preparau spiritele pentru o nouă organizare politică şi economică. Prin aceste idei ce priveau politica, ştiinţa economică şi morala, socialismul îşi lua naştere. Devenea propoziţiunea adoptată în unanimitate. In luna Aprilie 1880 trei candidaţi, Jean Lombard, Henri Cadenat, Aristide Chrètien, s'au dovedit ca cei mai înverşunaţi apărători ai noilor idei ce luau fiinţă. Un jurnal „Le nouveau Parti" fu creat de J. Lombard pentru a sprijini răspândirea noilor concepţii asupra politicei statului. In 1888 Jean Lombard reuşi să câştige pe Felix Pyat, ultimul triumf al lui Jean Lombard şi Guesede. In acest an Jean Lombard îşi ia adio dela politica militantă care nu-i adusese decât amărăciune şi se consacră literaturii.

P. R.

Poşta Redacţiei.

Dlui F. Gh. B. Baia-mare. La scrisoarea Dv. din 10/III a. c. prin care ne comunicaţi că articolul Dv. *„Individul şi societatea"* ne-a fost trimis dintr'o greşeală de transcriere aşa cum a fost primit la redacţie, adică fără notarea în josul paginei a părţilor citate, facem aici cuvenita rectificare. Prin aceasta calificativul de *„plagiat"* pe care de altfel noi nu l-am întrebuinţat, cade dela sine, rămânând în sarcina Dv. numai greşeala de a nu fi revăzut articolul în chestiune.

Cât priveşte articolul Dv. intitulat *„Elementele eterogene din regiunea Teleormanului"*, deşi am dori foarte mult să-l publicăm, întrucât cuprinde — după cât putem aprecia din introducere — un interesant studiu asupra populaţiei din regiunea Teleormanului, totuşi nu ne putem lua obligaţia să publicăm un studiu de proporţii cari întrec puterile revistei noastre. N'ar fi nici în interesul Dv. Apărem la intervale prea mari şi singuraticele părţi ale studiului ar pierde prin această lipsă de continuitate, iar pentru a ne mări volumul revistei, nu dispunem încă de mijloace suficiente.

* * *

Dlui Dr. I. Gh. Sighişoara. Un mic răspuns la obiecţiunile Dv. credem că veţi găsi şi în articolul nostru dela început. Dealtfel problema în chestiune nu poate fi tratată cu uşurinţă, ea necesitând o cercetare amănunţită şi un studiu îndelungat şi obiectiv. Cu aceasta cercetare a fost încredinţat unul din redactorii noştri.

Red.

Cuprinsul anului I.

1. Studii și articole:

2. Recenzii: